

Etelä-Savon maakuntakaava 2045

Yhteenveto Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta annetuista lausunnoista ja mielipiteistä sekä maakuntaliiton vastineet

Maakuntahallitus 12.10.2026

Sisällysluettelo

Johdanto	4	Savitaipaleen kunta.....	31
Etelä-Savon kunnat	5	Viranomaiset ja viranomaisluonteiset tahot.....	31
Hirvensalmen kunta	5	1.Logistiikkarykmentti.....	31
Kangasniemi.....	5	Suomen Erillisverkot	32
Mäntyharjun kunta	6	Finavia Oyj.....	32
Pieksämäen kaupunki.....	7	Fingrid Oyj	33
Puumala	9	Ilmatieteen laitos	33
Rantasalmi.....	9	Etelä-Savon hyvinvointialue/Etelä-Savon pelastuslaitos.....	34
Sulkava.....	15	Itä-Suomen Elinvoimakeskus 22.6.2026	34
Naapurimaakunnat ja kunnat.....	17	Lupa- ja valvontavirasto	39
Etelä-Karjalan liitto	17	Riihisaari-Savonlinnan museo/Etelä-Savon alueellinen	
Kymenlaakson liitto	17	vastuumuseo	44
Keski-Suomen liitto	18	Traficom 23.6.2026	45
Päijät-Hämeen liitto.....	19	Metsähallitus.....	45
Pohjois-Savon liitto	20	Museovirasto	47
Pohjois-Karjalan liitto	21	Suomen metsäkeskus.....	49
Toivakan kunta.....	22	Tukes	53
Heinolan kaupunki	22	Muut lausunnon antaneet	55
Parikkalan kunta	29	Etelä-Savon maakuntavaliokunta: MTK Etelä-Savo, MHY Etelä-	
Kouvolan kaupunki	30	Savo, MHY Mänty-Saimaa, MTK Metsänomistajat	55
		Geologian tutkimuskeskus	58
		BirdLife Suomi ry.....	58

Järvi-Suomen Energia	61
Mielipiteet.....	67
Mielipide 1	67
Mielipide 2	71
Mielipide 3	72
Mielipide 4	74
Mielipide 5	77
Mielipide 6	78
Liite 1: Jakelulista OAS:n lausuntopyyntö	82

Johdanto

Etelä-Savon maakuntakaava 2045:n osallistumis- ja arviointisuunnitelma oli julkisesti nähtävillä 25.5.-30.6.2026. Maakuntaliitto pyysi lisäksi lausunnot jäsenkunnilta, naapuri maakuntaliitoilta ja kunnilta sekä keskeisiltä viranomais- ja intressitahoilta. Lausunnot pyydettiin toimittamaan nähtävillä oloajan puitteissa. **Lausuntoja saatiin 36 kappaletta, joiden lisäksi saatiin kuusi (6) mielipidettä yksityishenkilöiltä.**

Tässä asiakirjassa on mukana kaikki Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta kuulemisvaiheessa saadut lausunnot ja mielipiteet. Yksityisyydensuojan vuoksi palautteista on poistettu yksityishenkilöiden nimien ohella muita yksilöiviä tietoja, kuten, osoitteita ja kiinteistötunnuksia. Häivytetyt tiedot ja kohdat on merkitty tekstiin tummennetulla ja kursivoidulla fontilla kirjauksella ***Poistettu yksilöiviä tietoja.*** Maakuntahallituksen jäsenillä on halutessaan ollut pääsy alkuperäisiin palautteisiin, ja ne ovat olleet esillä maakuntahallituksen kokouksessa palautteen käsittelyn yhteydessä.

Lausuntojen ja mielipiteiden perusteella Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan esitetään tehtäväksi muutoksia ja täydennyksiä. Vastineissa Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan esitettävät muutokset ja täydennykset on kirjoitettu **tummennetulla fontilla.**

Etelä-Savon kunnat

Hirvensalmen kunta	Vastine
Teknisellä lautakunnalla ei ole huomautettavaa Etelä-Savon maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta.	Merkitään tiedoksi.

Kangasniemi	Vastine
Osallistumis- ja arviointisuunnitelman tavoitteena on, että laadittava maakuntakaavan tulee lainvoiman saatuaan korvaamaan voimassa olevat Etelä- Savon maakuntakaavan 2010 ja Etelä- Savon 2. vaihe- maakuntakaavan. Lisäksi suunnitelmassa mainitaan, että tuulivoimaa koskevien 1. ja 4. vaihekaavan osalta korvaavuus ratkaistaan kaavaprosessin aikana. Kangasniemen kunta pitää hyvänä ja kannatettavana sitä, että osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa huomioidaan tarvittaessa korvaavuus 4. vaihekaavan osalta. Näin ollen asiaa voidaan tarkastella pitkällä aikavälillä toimintaympäristön muutoksiin peilaten ja se mahdollistaa myös maakuntakaavoituksessa riittävän strategisen joustavuuden. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) on alueidenkäyttölain (132/1999) mukainen suunnitelma maakuntakaavan osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyistä sekä kaavan vaikutusten arvioinnista. Suunnitelman tarkoituksena on antaa maakuntakaavan asianosaisille ja siitä kiinnostuneille tahoille tietoa kaavoituksen etenemisestä ja vaikutusmahdollisuuksista kaavoituksen eri vaiheissa. Osallisia ovat mm. kaava- alueen maanomistajat, viranomaiset, yhteisöt, yritykset ja asiantuntijalaitokset, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään sekä ne, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa vaikuttaa. Kangasniemen kunta pitää tärkeänä, että Etelä- Savon maakuntakaavan 2045 yhteydessä käytetään monipuolisia	Merkitään tiedoksi.

osallistamisen menetelmiä ja että maakuntakaavaprosessin aikana asianosaisille ja osallisille tarjoutuu laajat vaikutusmahdollisuudet kaavoituksen eri vaiheissa. Kangasniemen kunta toteaa lisäksi, että kunnan kaavoitusmonopoli säilyy maakuntakaavasta riippumatta. Maakuntakaava toimii yleispiirteisenä alueidenkäytön suunnitelmana ja ohjeena kuntakaavoitukselle, mutta se ei siirrä päätösvaltaa kunnan kaavoituksesta pois kunnasta eikä rajoita kunnan toimivaltaa päättää yleis- ja asemakaavoituksen käynnistämisestä, sisällöstä tai hyväksymisestä.	
---	--

Mäntyharjun kunta	Vastine
Tekninen lautakunta toteaa lausuntonaan seuraavaa: Mäntyharjun kunta näkee tärkeänä sen, että kaavasta järjestettäisiin kaavan eri vaiheissa yleisötilaisuuksia, jossa esitellään kaavaratkaisua asukkaille ja kesäasukkaille. Mäntyharjun kunnan alueella vakituisten sekä kesäasukkaiden näkökulmasta kiinnostavia asioita tulee olemaan mahdollisesti ainakin Lahti- Heinola-Mikkeli oikoratavarauksen sekä Mäntyharjun kanavan tarkastelut, joista on tehty ajantasaisuusselvitykset kaavaa varten. Mäntyharjun kunta pitää tärkeänä myös vaikutusarvioita etenkin oikoradan ja kanavavarauksen osalta kunnan ja koko seudun elinvoimaan. Vaikutukset tulisi arvioida tarkasti varausten säilyttämisen tai poistamisen näkökulmasta. Mäntyharjun kunta pitää hyvänä sitä, että OAS:ssa on esitetty prosessin varhaisessa kuntakierroksella kuntien omien tavoitteiden läpikäymiseksi.	Kaavasta järjestetään esittely- ja keskustelutilaisuuksia luonnos- ja ehdotusvaiheessa. Lahti-Heinola-Mikkeli oikoratavarauksen ja Mäntyharjun kanavavarauksen osalta vaikutusten arviointia täydennetään kaavaprosessin aikana tarvittavilta osin jo tehtyjen selvitysten lisäksi.

Pieksämäen kaupunki	Vastine
Pieksämäen kaupunki näkee hyvänä asiana, että Etelä-Savon maakuntakaavaa uudistetaan vastaamaan muuttuvaa toimintaympäristöä, erityisesti elinkeinojen rakennetta, liikennejärjestelmiä sekä energiajärjestelmän murrosta. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on tunnistettu keskeisimmät teemat kaavan laadinnan ja strategiatyön kannalta sekä uudistuva alueidenkäyttölaki. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma antaa selkeän kuvan kaavatyön tavoitteista, vaikutusten arvioinnista ja vuorovaikutuksen järjestämisestä. Maakuntakaavan tulee alueidenkäyttölain uudistuksen mukaisesti keskittyä maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittäviin kysymyksiin. Paikalliset ja yksityiskohtaisemmat maankäyttöratkaisut tulee jättää kuntien omaan päätösvaltaan. Maakuntakaavassa tulisi käsitellä vain sellaisia teemoja ja aluevarauksia, joilla on selkeä valtakunnallinen tai maakunnallinen merkitys. Kaavan ei tule tarpeettomasti ohjata tai rajoittaa kuntien omaa kaavoitusta yksityiskohtaisilla merkinnöillä. Kuntien mahdollisuudet edistää elinvoimaa, investointeja ja maankäytön joustavuutta tulee turvata. Pieksämäen kaupunki pitää erityisen tärkeänä, että osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa esiin nostetut energiateemat ja elinkeinoihin liittyvät kokonaisuudet konkretisoidaan kaavatyössä, sillä näillä on keskeinen rooli alueiden elinvoimaisuuden kannalta. Maakuntakaavan tulee mahdollistaa puhtaan siirtymän hankkeiden sijoittuminen, mukaan lukien tuulivoima, aurinkoenergia sekä muut uudet energian tuotantomuodot. Samalla on varmistettava energian siirtoon liittyvien verkostojen kehittyminen varsinkin taajamien läheisyydessä. Kaavan tulee olla luonteeltaan strateginen ja joustava, jotta se ei estä nopeasti kehittyvien hankkeiden toteuttamista. Pieksämäen näkökulmasta keskeistä on, että maakuntakaava tukee alueen asemaa logistiikan ja energiaverkkojen solmukohtana. Maakuntakaavan tulee vahvistaa kuntataajamien elinvoimaisuutta ja niiden kehittämisedellytyksiä. Kehittämisessä tulee huomioida	Maakuntakaavassa käsitellään maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävät maankäyttöratkaisut. Tavoitteen on myös kehittää maakuntakaavaa nykyistä strategisemmaksi. Kaavaratkaisuja valmistellaan yhteistyössä kuntien, viranomaisten ja muiden sidosryhmien kanssa, jotta voidaan sovittaa yhteen valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, maakunnalliset kehittämistarpeet ja kuntien tavoitteet. Kaavan valmistelussa arvioidaan kaavamerkintöjen ja -määräysten tarpeellisuutta ja vaikutuksia siten, että ne tukevat alueiden kehittämistä, elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä sekä puhtaan siirtymän investointien sijoittumismahdollisuuksia. Samalla huolehditaan siitä, että maakuntakaava jättää kunnille riittävästi suunnittelun liikkumavaraa paikallisten ratkaisujen tekemiseen.

saavutettavuus raideliikenteen osalta, palveluverkon toimivuus ja erityyppisten yritystoimintojen sijoittumismahdollisuudet. Kaavaratkaisujen tulee tukea verkostomaista aluerakennetta eikä ohjata kehitystä liiallisesti yksittäisiin keskuksiin muiden alueiden kustannuksella. Etelä-Savon alueen pitkään jatkunut negatiivinen väestökehitys vaikuttaa merkittävästi alue- ja yhdyskuntarakenteeseen sekä palvelutarpeisiin. Maakuntakaavan ratkaisujen tulee tukea olemassa olevan rakenteen tehokasta hyödyntämistä sekä tukea palveluiden saavutettavuutta ja arjen sujuvuutta myös ikääntyvän väestön näkökulmasta. Liikenteen ja saavutettavuuden osalta Pieksämäen kaupunki korostaa asemaansa merkittävänä liikenteen solmukohtana. Maakuntakaavassa tulee turvata ja kehittää raideliikenteen solmupisteitä, pääratoja sekä tavara- ja henkilöliikenteen yhteyksiä. Maakuntakaavan valmistelussa osallistamisen keskeisenä haasteena on yksityisten maanomistajien tavoittaminen. Erityisesti niiden kiinteistönomistajien osalta, joiden omistuksiin kaava kohdistaa uusia merkittäviä ja suoria ohjausvaikutuksia, olisi toivottavaa toteuttaa kohdennettua tiedottamista kaavatyön aikana. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan kaavatyön yhteydessä on tarkoitus laatia monipaikkaisuutta ja matkailua koskevat selvitykset. Puhtaan siirtymän hankkeiden sijoittumisen kannalta keskeisiä tekijöitä ovat alueellisen infrastruktuurin saatavuus sekä energian riittävyys. Pieksämäen kaupunki katsoo, että kaavatyön yhteydessä tulisi tarkemmin selvittää maakunnan energiansiirtoverkkojen kapasiteettia ja kehittämistarpeita elinkeinojen kehittämisen ja toimintojen sijoittumisen näkökulmasta. Lisäksi väestön ikääntymiseen liittyviä haasteita ja niihin vastaavia ratkaisuja kuntien elinvoimaisuuden turvaamiseksi olisi tarpeen tarkastella syvällisemmin.	Uusien maankäyttörajoituksia sisältävien aluevaraustyyppien (esim. jotkin luonnonsuojelualueet, virkistysalueet, rakennussuojelukohteet) maaomistajille tiedotetaan maakuntakaavasta myös henkilökohtaisella kirjeellä, mikäli aluevarauksesta ei ole muussa yhteydessä jo aiemmin tiedotettu. Täydennetään Osallistus- ja arviointisuunnitelmaan näiltä osin.
--	--

Kulttuuriympäristöarvojen tarkastelussa tulisi suojeluarvojen ohella arvioida myös käytännön toimenpiteitä vajaakäyttöisten tai korjausvelkaa sisältävien rakennusten säilyttämiseksi. Uusien suojelukohteiden osoittamisen pitäisi perustua kokonaisarvioon suojelun edellytyksistä huomioiden kuntien elinvoima sekä ylläpidon realistiset mahdollisuudet. Yhteenvetona Pieksämäen kaupunki pitää osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa hyvänä lähtökohtana maakuntakaavan valmistelulle. Jatkossa on tärkeää varmistaa, että kaavatyö pysyy strategisella tasolla, tukee puhtaan siirtymän investointeja ja vahvistaa kuntien elinvoimaisen kehittämisen edellytyksiä.	Palaute otetaan huomioon kaavatyön jatkovalmistelussa.
--	---

Puumala	Vastine
Kunnanhallitus päättää antaa lausuntonaan, että Puumalan kunnalla ei ole huomautettavaa Etelä- Savon maakuntakaava 2045 osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta.	Merkitään tiedoksi.

Rantasalmi	Vastine
1. Yleistä Rantasalmen kunta pitää myönteisinä sekä kokonaismaakuntakaavan laadintapäätöstä että OAS:ssa kuvattua vuorovaikutteista valmisteluprosessia. Kokonaiskaavan laadinta on perusteltua, koska maakunnan toimintaympäristössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia erityisesti geopoliittisen tilanteen, energiamurroksen ja väestökehityksen osalta. 2. OAS-asiakirja ja prosessi OAS on laadittu selkeästi ja se antaa hyvän kokonaiskuvan maakuntakaavan laadintaprosessista, vaikuttamismahdollisuuksista eri vaiheissa sekä arvioitavista vaikutuksista. Rantasalmen kunta pitää tärkeänä, että OAS:ssa mainitut sidosryhmätilaisuudet ja	OAS:n mukaisia osallistumismenetelmiä kehitetään siten, että kuntakohtaiset näkökulmat tulevat esiin. Kuntakierrokset toteutetaan aidosti vuorovaikutteisina ja kunnilla on mahdollisuus nostaa esiin kuntakohtaiset kysymykset.

kuntakierrokset toteutetaan aidosti osallistavina ja että pienten kuntien erityistarpeet otetaan suunnittelussa huomioon. Maakunnan kaupungeilla ja pienemmillä kunnilla on maakuntakaavassa usein erilaiset painotukset: suuremmat kunnat tarkastelevat alueidenkäyttöä laajemmista kokonaisuuksista, kun taas pienten kuntien näkökulma on konkreettisempi ja paikallisempi. Seutukuntaedustuksen kautta paikallinen ääni ei aina välity riittävällä painoarvolla. Kunta edellyttää, että seurantaryhmän työskentelyssä varmistetaan pienten kuntien erityistarpeiden kuuleminen ja että kuntakierrosvaiheessa on aito mahdollisuus nostaa esiin kuntakohtaiset kysymykset. 3. Huomiot maakuntakaavan keskeisistä teemoista 3.1 Matkailu, elinkeinot ja saavutettavuus Saimaan vesistöalue ja sen rannat muodostavat kansainvälisesti merkittävän matkailun kehittämisvyöhykkeen, jonka potentiaali on vielä osin hyödyntämättä. Linnasaaren kansallispuisto on alueen luontomatkailun ydin ja Saimaan norpan keskeinen elinympäristö; luonnonsuojelu ja vetovoimainen matkailu voivat siellä parhaimmillaan tukea toisiaan. Maakuntakaavassa tulee luoda selkeät alueidenkäytölliset edellytykset matkailuelinkeinon kestäväälle kehittämiselle: kaavamerkinnoin ja -määräyksiin tulee tukea vastuullisia matkailuinvestointeja sekä luonto- ja vesistömatkailun pitkäjänteistä kehittämistä siten, että luonnonarvot ja vesistön tila säilyvät. Valtatie 14 (Juva–Savonlinna–Parikkala) on Rantasalmelle ja Saimaan matkailualueelle kriittinen yhteys. Maakuntakaavassa tulee turvata tien kehittämiskäytävä ja riittävät tilavaraukset liikenneturvallisuuden ja välityskyvyn parantamiseksi pitkällä aikavälillä. Valtatie 5:n kehittäminen on maakunnallisesti merkittävä saavutettavuuskysymys, joka vaikuttaa koko itäisen Suomen logistiikkaan ja elinkeinoelämään. Huutokoski–Parikkala-ratainfrastruktuuri kulkee Rantasalmen kautta ja on tulevaisuuden raideliikenteen kannalta strateginen mahdollisuus; kunta edellyttää,	Alueidenkäyttölain mukaan maakuntakaavassa esitetään maakunnan alueidenkäytön periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Edellä mainittuja asioita käsitellään vain siltä osin ja sillä tarkkuudella kuin alueidenkäyttöä koskevien valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden kannalta on tarpeen, mikä voi olla haaste kuntakohtaisten kysymysten käsittelylle maakuntakaavassa. Toisaalta pienten kuntien yhteneväiset erityistarpeet voivat nousta maakunnallisesti merkittäviksi asioiksi. Pienten kuntien alueidenkäytön kysymyksiä ja haasteita voidaan ottaa huomioon myös maakuntakaavan kanssa samanaikaisesti laadittavassa maakuntastrategiassa ja sen tavoitteissa. Maakuntakaavaa laaditaan yhtäaikaaisesti Maakuntastrategia 2045 kanssa. Lausunnossa esitetyt teemoja ja niihin esitetyt näkökulmia tarkastellaan sekä maakuntastrategian ja -kaavan laadinnan yhteydessä. Otetaan lausunnossa esitettyt näkökohdat huomioon kaavan ja strategian tavoitteiden määrittelyssä. Maakuntastrategian yhteydessä laaditaan erilaisia skenaarioita ja ennusteita maakunnan tulevaisuudesta ja elinkeinorakenteesta. Näiden pohjalta laaditaan maakuntastrategian visio ja tavoitteet maakunnan kehittämiseksi. Tavoitteiden pohjalta maakuntakaavassa yhteensovitetään elinvoiman, saavutettavuuden, ympäristöarvojen, luonnonvarojen kestävä käytön, ilmastokestävyyden, huoltovarmuuden ja hyvän elinympäristön alueidenkäyttö. Vt 14, vt 5 ja ratayhteyksien kehittämistarpeet otetaan tarkasteluun.
---	--

että ratakäytävälle turvataan kehittämisedellytykset ja varaudutaan henkilöliikenteen ja raidelähiliikenteen käynnistämiseen tarvittavin alueidenkäytöllisin varauksin. OAS:ssa käynnistetty Lahti–Heinola–Mikkeli-oikoratavarauksen ajantasaisuustarkastelu on maakunnan kannalta tärkeä: nopeutuvat ratayhteydet etelään parantaisivat merkittävästi elinkeinoelämän, matkailun ja työssäkäynnin edellytyksiä koko maakunnassa. Kunta pitää tarkastelua tarpeellisenä ja toivoo sen etenevän kaavaprosessissa. Matkailuselvityksessä tulee ottaa huomioon vesistömatkailu ja luontomatkailu sekä monipaikkaisuuden vaikutukset alueen palvelukysyntään. Vähittäiskaupan suuryksiköiden alueidenkäyttöratkaisut eivät saa heikentää pienten taajamien elinvoimaa tai matkailun palvelurakenteen kehittymistä.

Matkailun ohella kunta edellyttää, että maakuntakaavassa mahdollistetaan teollisuuden ja logistiikan alueidenkäyttö tarkoituksenmukaisilla sijainneilla. Valtatie 14 palvelee Rantasalmella sekä matkailua että elinkeinoelämää ja tavaraliikennettä; kaavan tulee turvata tämän käytävän varrelle kehittyvän yritystoiminnan tarpeet eikä ratkaisu saa jättää logistiikkaa ja teollista toimintaa matkailumerkintöjen katveeseen. Monipuolinen elinkeinorakenne edellyttää, että teollisuus- ja logistiikka-alueille tehdään kaavassa riittävät aluevaraukset myös tulevaisuuden tarpeisiin. Luonnonvarojen kestävä käyttö ja kiertotalous ovat Rantasalmelle keskeisiä mahdollisuuksia: metsäbiomassa, bioenergia ja maatalouden sivutuotteet tarjoavat pohjan kiertotalousratkaisuille, joiden alueidenkäytölliset edellytykset tulee turvata kaavassa. Luonnonvarojen hyödyntämisen tulee kuitenkin sulkea pois Saimaan vesistön ja sen valuma-alueen kannalta soveltumattomat toiminnot, kuten kaivostoiminta.

3.2 Väestökehitys ja palvelurakenne

Rantasalmen taajaman kehittämisedellytykset ja kyläverkoston rooli tulee tunnistaa maakuntakaavan aluerakenne- ja keskusverkkotarkastelussa. Kunta edellyttää, että pienten kuntakeskusten rooli osana maakunnallista palvelurakennetta tunnistetaan ja että kaavamerkinnoilla turvataan niiden elinvoima ja

Maakuntakaavassa esitetään maakunnan tarkoituksenmukainen aluerakenne.

kehittymismahdollisuudet. Maakuntakaava ei saa ohjata palveluita liiaksi suurimpiin keskuksiin tavalla, joka kiihdyttäisi rakenteiden alasajoa pienemmissä kunnissa. Rantasalmi jakaa OAS:ssa kuvatus huolen maakunnan negatiivisesta väestökehityksestä. Kunta pitää tärkeänä, että maakuntakaavassa omaksutaan OAS:ssa mainittu älykkään sopeutumisen näkökulma: supistuvassa kunnassa voidaan säilyttää hyvä elämänlaatu, kun muutosta hallitaan ennakoivasti ja resurssit kohdennetaan kasvumahdollisuuksien mukaan. Monipaikkaisuus on Rantasalmelle keskeinen elinvoimatekijä. Vapaa-ajan asukkaat, etätyöläiset ja kausittain alueella oleskelevat henkilöt käyttävät palveluita, pitävät kiinteistöt käytössä ja kunnossa ja tuovat kuntaan verotuloja. Kunta edellyttää, että maakuntakaavassa tunnistetaan monipaikkaisuus väestökehityksen tasapainottajana ja että kaavan ratkaisut, erityisesti palvelurakennetta, asumista ja saavutettavuutta koskevat, tukevat monipaikkaisuuden edellytyksiä eivätkä heikennä niitä. 3.3 Energia ja huoltovarmuus Rantasalmen kunta suhtautuu energiamurrokseen myönteisesti ja osallistuu aktiivisesti uusien energiaratkaisujen kehittämiseen. Vetytalous on kunnalle konkreettinen mahdollisuus: Rantasalmen sijainti vt14:n varrella ja Huutokoski–Parikkala-ratakäytävän läheisyydessä tekee siitä hyvän sijaintivaihtoehdon vetytuotannolle, varastoinnille ja jakelulle. Kunta edellyttää, että maakuntakaavassa luodaan selkeät alueidenkäytölliset edellytykset vetytalouden hankkeille ja että vetytalous otetaan omaksi teemakseen kaavan selvitystyössä. Valtioneuvoston periaatepäätös vedystä (2023) antaa tälle vahvan valtakunnallisen lähtökohdan. Aurinkoenergian ja tuulivoiman osalta kunta edellyttää, että maakuntakaava mahdollistaa tuotantoalueet tarkoituksenmukaisilla sijainneilla maisema-arvot huomioiden. Uusiutuvan energian liittäminen sähköverkkoon edellyttää siirtoverkon kapasiteetin vahvistamista: maakuntakaavassa tulee osoittaa riittävät reittimerkinnot suurjännitesiihtolinjoille ja varautua verkon kehittämiseen ennakoivasti. Datatalous kytkeytyy energiainfrastruktuuriin ja digitaaliseen saavutettavuuteen: kunta edellyttää, että	Energiajärjestelmää tarkastellaan kokonaisuutena. Vetytalouden ja uusiutuvan energian sijoittumisedellytykset huomioidaan. Sähkö- ja tietoliikenneverkkojen kehittämistarpeet sekä huoltovarmuus sisällytetään kaavatyöhön.
---	--

maakuntakaavassa arvioidaan datatalouden alueidenkäyttötarpeet osana energia- ja tietoliikenneverkon kokonaissuunnittelua sekä varmistetaan riittävä digitaalinen saavutettavuus myös maaseutumaisille alueille. Kunta edellyttää, että maakuntakaava luo kokonaisharkintaan perustuvat reunaehdot suurmittakaavaisten hankkeiden sijoittumiselle siten, että maisema-, kulttuuri- ja luontoarvot sekä matkailuelinkeinon toimintaedellytykset turvataan. Huoltovarmuus ja kokonaisturvallisuus on otettava osaksi kaikkia suunnitteluratkaisuja, sillä ne tukevat energiaomavaraisuuden tavoitteita eivätkä heikennä niitä. 3.4 Luonto, Saimaa ja luonnonmonimuotoisuus Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on OAS:ssa tunnistettu omaksi teemakseen ja uudessa alueidenkäyttölaissa nimetty nimenomaiseksi sisältövaatimukseksi. Kunta edellyttää, että sopeutuminen näkyy kaavassa konkreettisesti: tulvariskit, vesistön tilan muutokset ja metsätalouden rakennemuutos koskevat Rantasalmea suoraan ja edellyttävät ennakoivia alueidenkäytöllisiä ratkaisuja. Rantasalmi sijaitsee Saimaan vesistöalueen ydinalueella. Saimaan norppa on uhanalainen laji, jonka suojelu on kunnalle tärkeä arvo ja samalla kansainvälinen velvoite. Norppa on Rantasalmen ja koko Saimaan alueen tunnuseläin ja vetovoimatekijä, jonka säilyminen on matkailunkin etu. Kunta edellyttää kuitenkin, että norpansuojeluun liittyvät alueidenkäytölliset rajoitukset perustuvat ajantasaiseen tutkimustietoon ja ovat oikeasuhtaisia. Rajoitusten tulee kohdistua alueille, joilla ne ovat lajin suojelun kannalta välttämättömiä, eivätkä ne saa tarpeettomasti rajoittaa paikallisten asukkaiden arkea, perinteistä vesistönkäyttöä tai vapaa-ajan asumista. Linnasaaren kansallispuisto on maakunnallisesti ja kansallisesti merkittävä suojelu- ja matkailukohde, jonka saavutettavuus, lähialueiden maankäyttö ja kävijävirtojen hallinta edellyttävät kaavallista tarkastelua. Kunta edellyttää, että maakuntakaavassa turvataan Saimaan luonnonarvot ja vesistön tila tavalla, joka mahdollistaa myös kestävä ja ihmisläheisen virkistys- ja matkailukäytön.	Ilmastonmuutokseen sopeutuminen sisällytetään kaavaratkaisuihin. Saimaan luonnonarvot turvataan ja vaikutusten arvioinnissa huomioidaan kumulatiiviset vaikutukset. Kaivostoiminnan ohjausta tarkastellaan osana luonnonvarakokonaisuutta. Virkistysalueiden merkinnöissä huomioidaan maaseutualueiden erityispiirteet. Maakuntakaavassa yhteensovitetaan luonnonsuojelun tavoitteet, elinkeinojen kehittäminen ja asukkaiden arjen tarpeet. Maakuntakaavassa turvataan kulttuuriarvot sekä samalla mahdollistamaan niiden kestävä hyödyntäminen osana elinkeinoja, matkailua ja asumista. Maakuntakaavassa käsitellään valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt.
--	---

Saimaan ekosysteemi on herkkä ja sen tila voi heikentyä useiden hankkeiden yhteisvaikutuksesta, vaikka yksittäiset hankkeet olisivat kukin hyväksyttäviä. Kunta edellyttää, että vaikutusten arviointivaiheessa tunnistetaan kumulatiiviset vaikutukset, joita useiden hankkeiden toteuttamisesta voi ajan myötä kertyä Saimaan ekosysteemille. Saimaan vesistöalueen ainutlaatuiset luonnonarvot ja puhdas vesi on turvattava sulkemalla pois vesistön luonteeseen soveltumaton raskas teollisuus. Kunta edellyttää, että kaivostoiminta rajataan maakuntakaavassa alueidenkäytöllisesti pois Saimaan valuma-alueelta ja että kaavan merkinnät ja määräykset turvaavat tämän myös tulevien lupaprosessien osalta. Virkistysalueiden kaavallinen tarkastelu on kehittynyt pitkälti kaupunkiympäristöjen ehdoilla, joissa virkistysalueet ovat selvästi rajattuja kokonaisuuksia tiiviisti rakennetun ympäristön keskellä. Maaseutumaisessa kunnassa tilanne on erilainen: laajat metsä-, vesistö- ja rantaluontoalueet ovat jo itsessään virkistyskäytössä eikä niitä tarvitse erikseen osoittaa virkistysalueiksi. Kunta edellyttää, että maakuntakaavan virkistysaluetarkastelu lähtee maaseutumaisen kunnan todellisuudesta ja tunnistaa olemassa olevan luonnon virkistysarvon ilman, että merkinnöillä luodaan tarpeettomia rakentamis- tai käyttörajoituksia.

3.5 Kulttuuriympäristö ja rakennettu kulttuuriiperintö

Rantasalmella on merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaita maisemia, jotka ovat osa maakunnan identiteettiä ja vetovoimaa. Maakuntakaavan tulee aktiivisesti mahdollistaa kulttuuriympäristöjen säilyminen ja niiden kestävä hyödyntäminen esimerkiksi matkailun, asumisen ja elinkeinojen kehittämisessä. Pelkkä suojelu ilman käytön edellytyksiä johtaa helposti rapautumiseen.

Kunta edellyttää, että kaavan selvitykset ja merkinnät luovat edellytykset elinkeinoa ja elinvoimaa tukeville investoinneille myös kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden ympäristöissä siten, että kulttuuriarvot säilyvät.

Sulkava	Vastine
Sulkavan kunta pitää maakuntakaavan laatimisen käynnistämistä ajankohtaisena ja tarpeellisenä toimintaympäristön muutosten, energiamurroksen sekä huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden korostumisen vuoksi. Sulkava pitää tärkeänä, että laadittava maakuntakaava on luonteeltaan strateginen, tulevaisuuteen suuntaava ja ennen kaikkea mahdollistava. Maakuntakaavan tulee luoda edellytyksiä maakunnan eri osien elinvoiman kehittämiselle sekä kuntien omalle kehittämistyölle pitkälle tulevaisuuteen. Elinvoima ja kuntien kehittämismahdollisuudet Maakuntakaavan tulee tunnistaa myös pienten kuntien merkitys osana maakunnan elinvoimaa. Kaavaratkaisujen ei tule tarpeettomasti rajoittaa kuntien mahdollisuuksia kehittää alueitaan, vaan niiden tulee mahdollistaa erilaiset paikallisiin vahvuuksiin perustuvat kehittämisratkaisut. Kunta korostaa, että maakuntakaavan tulee tukea: • uusien yritysten sijoittumista, • uusien työpaikkojen syntymistä, • investointien toteutumista, • kuntien verotulopohjan vahvistumista sekä • maaseutualueiden elinvoiman säilymistä. Metsätalous ja biotalous Etelä-Savon merkittävin luonnonvara on metsä. Maakuntakaavan valmistelussa tulee varmistaa metsätalouden, puunjalostuksen, bioenergian ja muun biotalouden toimintaedellytysten säilyminen ja kehittyminen. Energia ja puhdas siirtymä Sulkava pitää tärkeänä, että maakuntakaava mahdollistaa energiamurroksen toteuttamisen Etelä-Savossa. Maakuntakaavassa tulee varata riittävästi mahdollisuuksia:	Yhtenä kokonaiskaavan laadinnan tavoitteena on nostaa maakuntakaavan strategisuutta. Maakuntakaavassa yhteensovitetään energiamurroksen alueidenkäytön tarpeet muiden maankäyttömuotojen kanssa maakuntastrategiassa ja -kaavalle asettavien tavoitteiden mukaisesti.

• aurinkovoiman rakentamiselle, • tuulivoiman rakentamiselle, • energiavarastoinnille, • sähkönsiirron kehittämiseksi sekä • uusille energiaintensiivisille investoinneille. Kaavan tulee mahdollistaa kuntien omiin vahvuuksiin perustuvat energiaratkaisut eikä sulkea pois uusia teknologioita tai tulevaisuuden tuotantomuotoja. Matkailu ja monipaikkaisuus Maakuntakaavan valmistelussa tulee huomioida matkailun kasvava merkitys sekä vapaa-ajan asumisen ja monipaikkaisen asumisen vaikutukset maakunnan elinvoimaan. Sulkava pitää tärkeänä, että matkailun kehittämismahdollisuuksia tarkastellaan osana alueiden elinvoimaa, palveluiden säilymistä sekä yritystoiminnan kasvua. Maakuntakaavan mahdollistava rooli Sulkava korostaa, että maakuntakaavan tulee toimia kehittämisen mahdollistajana eikä yksityiskohtaisena maankäytön rajoittajana. Kuntien itsehallinnon näkökulmasta on tärkeää, että kunnille jää riittävästi liikkumavaraa alueidensa kehittämiseen, investointien edistämiseen sekä paikallisiin tarpeisiin vastaamiseen. Maakuntakaavan tulee luoda pitkän aikavälin kehittämisen puitteet siten, että tulevaisuuden mahdollisuuksia ei suljeta pois ennakolta.	
--	--

Naapurimaakunnat ja kunnat

Etelä-Karjalan liitto	Vastine
OAS:ssa on tuotu esiin MRL 63 §:n mukaisesti tiedot kaavan osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyistä, sekä kaavan vaikutusten arvioinnista. OAS:ssa on tunnistettu, että kaavan luonteesta ja käsiteltävistä teemoista johtuen kaavan vaikutusalue saattaa ulottua naapurimaakuntien alueelle. Ylimaakunnalliset vaikutukset tuleekin huomioida kaavan suunnittelussa. OAS:ssa esitetyn maakuntakaavan aikataulun mukaan kokonaisuusmaakuntakaava on tarkoitus saada hyväksytyksi vuonna 2028 eli 2,5 vuoden kuluttua. Etelä-Karjalan liitto pitää Etelä-Savon maakuntakaava 2045:n aikataulua varsin kunnianhimoisena.	Merkitään tiedoksi
Kymenlaakson liitto	Vastine
Kymenlaakson liitto kiittää lausuntopyynnöstä. Kymenlaaksossa on vireillä vaihemaakuntakaavatyö, jonka sisällöt liittyvät energiamurroksen ja elinkeinorakenteen muutospaineisiin ja -trendeihin sekä huoltovarmuuteen ja kriittisen infrastruktuurin kokonaisturvallisuuteen liittyviin maankäyttöratkaisuihin. Etelä-Savon ja Kymenlaakson maakuntakaavojen keskeiset teemat ovat yhteneviä ja ajankohtaisia. Kymenlaakson vaihemaakuntakaava on luonnosvaiheessa ja vaihemaakuntakaava on tulossa luonnoksena nähtäville loppuvuodesta 2026. Etelä-Savon maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma on selkeä ja asianmukaisesti laadittu kokonaisuus, eikä Kymenlaakson liitolla ole siitä muuta lausuttavaa.	Merkitään tiedoksi.

Keski-Suomen liitto	Vastine
Etelä-Savon maakuntaliitto on käynnistänyt Etelä-Savon maakuntakaava 2045:n laadinnan. Maakuntakaava laaditaan ns. kokonaismaakuntakaavana ja siinä käsitellään maakunnan kehittämisen kannalta keskeiset maankäyttökysymykset. Kokonaiskaavan laadinta on ajankohtaista, sillä maakunnan toimintaympäristössä ja geopoliittisessa tilanteessa on tapahtunut muutoksia. Keskeisimmät maakuntakaavan muutostarpeet liittyvät energiamurrokseen ja elinkeino- sekä väestörakenteen muutospaineisiin ja -trendeihin. Lisäksi huoltovarmuuteen ja kriittisen infrastruktuurin sekä kokonaisturvallisuuteen liittyvät näkökohdat ovat nousseet merkittäväksi myös maankäyttöratkaisujen osalta. Tavoitteena on myös lisätä maakuntakaavan strategisuutta ja kehittää kaavan esitystapaa. Maakunnalliset tavoitteet ja strategiset linjaukset määritellään samanaikaisesti valmisteltavassa Etelä-Savon maakuntastrategiassa 2045, joka tukee myös maakuntakaavan valmistelua. Maakuntakaavan tavoitteiden määrittelyyn vaikuttavina toimintaympäristön muutostekijöinä on tunnistettu väestönkehitys (supistuva ja ikääntyvä väestönkehitys), geopoliittinen tilanne, energiantuotanto- ja kulutus sekä ilmastonmuutos. Keski-Suomen liitto pitää osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa selkeästi ja kattavasti laadittuna. Toimintaympäristön muutostekijät ovat pitkälti samoja, mitä on tunnistettu ja noussut esiin myös Keski-Suomen maakuntakaavoitusta koskevassa ajantasaisuuden arvioinnissa. Kaavoitusta ohjaavan uuden ja muuttuvan lainsäädännön myötä, Keski-Suomen liitto näkee perustelluksi lähteä laatimaan kokonaismaakuntakaavaa. Lisäksi Etelä-Savossa samanaikaisesti laadittava maakuntastrategia tukee maakuntakaavaprosessia ja siinä tarkasteltavia sisältöjä. Keski-Suomessa on ajantasaisuuden arvioinnin johtopäätöksenä tunnistettu tarve kokonaismaakuntakaavan laatimiselle. Uusi maakuntakaavaprosessi on ohjelmoitu käynnistymään vielä tämän vuoden puolella. Keski-Suomen liitto seuraa mielenkiinnolla	Merkitään tiedoksi.

Etelä-Savon kaavaprosessin etenemistä ja käy mielellään vuoropuhelua kaavatyöhön liittyen.	
Päijät-Hämeen liitto	Vastine
Maakuntahallitus päättää antaa seuraavan lausunnon: "Päijät-Hämeen liiton näkemyksen mukaan Etelä-Savon maakuntakaavan 2045 osallistumis- ja arviointisuunnitelma muodostaa hyvän ja riittävän lähtökohdan kaavatyölle. Suunnitelman vahvuutena voidaan pitää sitä, että vuorovaikutus ja vaikutusten arviointi on kytketty valmisteluun jo varhaisessa vaiheessa ja että kaavan vaikutusalueen on tunnistettu ulottuvan myös naapurimaakuntiin. Päijät-Hämeen liitto pitää perusteltuna, että kaava laaditaan kokonaismaakuntakaavana. Päijät-Hämeen maakuntakaava 2060 on edennyt luonnoksesta ehdotusvaiheeseen, ja maakuntien välisten ratkaisujen tarkastelussa korostuvat erityisesti Savon oikorata (Lahti-Heinola-Mikkeli) ja Mäntyharjun kanava. Molempia liikenteen teemoja on tarkasteltu Etelä-Savon ja Päijät-Hämeen liittojen yhteistyössä laadituissa ajantasaisuus- ja taustaselvityksissä, mikä osoittaa hankkeiden ylimaakunnallisen merkityksen ja tarpeen käsitellä niitä yhteisinä suunnittelukysymyksinä. Savon oikoradan osalta keskeisiä kysymyksiä ovat erityisesti ratavarauksen jatkuvuus, linjauksen ajantasaisuus ja vaikutusten arviointi maakuntarajan molemmin puolin. Mäntyharjun kanavan osalta ajantasaisuus- ja kustannustarkastelu puolestaan osoittaa, että kyse on edelleen maakuntakaavoituksen näkökulmasta merkityksellisestä pitkän aikavälin yhteystarpeesta, jonka jatkotarkastelu edellyttää maakuntien välistä yhteistyötä. Näiden lisäksi tarkasteltavia asioita ovat Lusin varalaskupaikan suojavyöhykkeen ulottuminen Etelä-Savon puolelle sekä maakuntarajalle sijoittuvat luonnon ydinalueet. Päijät-Hämeen liitto kiittää Etelä-Savoa hyvästä yhteistyöstä ja pitää tärkeänä, että vuoropuhelu maakuntien välillä jatkuu kaavatyön edetessä."	Lahti-Heinola-Mikkeli ratavarauksen ja Mäntyharjun kanavarauksen edellytyksiä tarkastellaan osana kaavaprosessia.

Pohjois-Savon liitto	Vastine
Pohjois-Savon liitto toteaa lausuntonaan, että Etelä-Savon maakuntakaavan tarkistamisen osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on tunnistettavissa samankaltaisuutta meillä viime vuosina vireillä olleiden maakuntakaavojen tavoitteisiin. Uuden alueidenkäyttölain myötä tunnistettu tarve uusia maakuntakaavoja tulee pohdittavaksi lähiaikoina myös Pohjois-Savossa. Pohjois-Savon liitolla ei ole huomautettavaa Etelä-Savon kokonaismaakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan, joka on huolellisesti laadittu ja kattava. Pohjois-Savon liitto kiinnittää kuitenkin huomiota kaavatyön selvityksenä olevaan Lahti-Heinola-Mikkeli- ratavarauksen ajantasaisuutta arvioivaan selvitykseen (Proxion 2023). Etelä-Savon maakuntakaavassa on vanhan seutukaavan perusteella osoitettu oikorata Mikkelistä Lahden suuntaan. Proxionin selvityksessä ko. merkinnän ajantasaisuutta on arvioitu strategisten ja maankäyttöllisten tekijöiden sekä mahdollisten tulevaisuuden skenaarioiden näkökulmasta. Arvioinnin avulla on pyritty esittämään perusteita oikoradan kaavavarauksen säilyttämiselle tai poistamiselle. Selvityksessä ei oteta kantaa oikoradan toteutettavuuteen tai kannattavuuteen. Johtopäätöksenä selvityksessä todetaan strategisen ajantasaisuuden näkökulmasta oikoratavarauksen säilyttämiselle olevan perusteet. Oikoradan ja valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tai valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman välillä ei ole selvityksen mukaan löydettävissä merkittäviä ristiriitaisuuksia, jotka estäisivät sen säilyttäminen maakuntakaavassa. Pohjois-Savon liitto seuraa Etelä-Savon maakuntakaavatyön etenemistä myös valtakunnallisen liikennejärjestelmän ja Savon radan kehittämisen näkökulmasta. Viitoskäytävän kuntien ja maakuntien yhteisenä tavoitteena on Itäradan kehittäminen Lentorata-Porvoo-Kouvola-reitillä Itärata -hankeyhtiön suunnittelun mukaisesti. Etelä-Savon kokonaismaakuntakaavan valmistelussa tulisikin tunnistaa, onko Lahti-Mikkeli ratavarauksen säilyttämiselle	Lahti-Heinola-Mikkeli oikoratavarauksen säilyttämisen edellytyksiä tarkastellaan osana kaavaprosessia.

ylipitkällä aikavälillä valtakunnallista tarvetta. Ratavaraus on kuitenkin tuotu maakuntakaavatasoiseen suunnitteluun jo seutukaava-aikana. Tuolloin voimassa ei ollut esim. lakia ympäristövaikutusten arvioinnista.	
---	--

Pohjois-Karjalan liitto	Vastine
Pohjois-Karjalan maakuntaliitto näkee erinomaisen tärkeänä, että Etelä-Savon maakuntaliitto on käynnistänyt kokonaismaakuntakaavan laatimisen alueidenkäyttölain mukaisesti. Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon maakuntakaavoissa on useita yhteen sovitettavia maankäytön kysymyksiä niin liikenteessä, kehittämiskäytävissä, luonnonsuojelun verkostoissa kuin energiantuotannossa ja energiansiirrossa. Pohjois-Karjalan maakuntahallitus on tehnyt 25.1.2026 periaatepäätöksen Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2045 käynnistämisestä, joka työ on tavoitteena virallisesti käynnistää elokuussa 2026. Yhtä aikaa valmistelussa olevat maakuntakaavat antavat erinomaisen mahdollisuuden tarkastella ylimaakunnallisia maankäytön kehittämisen kysymyksiä ja vaikutuksia, ja yhteensovittaa maakuntakaavoitustyötä. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto katsoo, että Etelä-Savon kokonaismaakuntakaavan laatimisen osallistumis- ja arviointisuunnitelma sisältää erinomaisesti maakuntakaavan etenemisen lähtökohdat, aikataulun ja selvityksen eri tahojen osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksista sekä arviointimenettelystä. Pohjois-Karjalan maakuntaliitolla ei ole huomautettavaa Etelä-Savon kokonaismaakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan.	Merkitään tiedoksi.

Toivakan kunta	Vastine
Toivakan kunnanhallitus ilmaisee halunsa tulla kuulluksi ja pitää tärkeänä, että rajan läheisyyteen suunniteltavien energiantuotanto- ja sähkönsiirtoalueiden vaikutukset arvioidaan myös naapurimaakunnan ja naapurikuntien puolelle. Edelleen vaikutusten arviointi ja selvitykset tulee laatia siinä laajuudessa, että mahdolliset haitat tulevat selvitettyksi myös Toivakan kunnan alueella siinä laajuudessa, kun mahdolliset vaikutukset voivat sitä koskea.	Toivakan kunnalta pyydetään lausunto kaavan valmistelu- ja luonnosaineistosta sekä kaavaehdotuksesta. Vaikutusten arvioinnissa otetaan huomioon myös kaavan merkittävät vaikutukset Toivakan kunnan alueella.
Heinolan kaupunki	Vastine
Kaupunki pitää kokonaismaakuntakaavan laatimista lähtökohtaisesti perusteltuna muuttuneessa toimintaympäristössä, jossa energiamurros, vihreä siirtymä, huoltovarmuus, kokonaisturvallisuus, väestökehitys, saavutettavuus ja elinkeinoelämän uudistuminen edellyttävät aiempaa strategisempaa sekä maakuntarajat ylittävää tarkastelua. Kaupunki pitää myönteisenä myös tavoitetta vahvistaa maakuntakaavan strategisuutta ja kytkeä valmistelu samanaikaisesti laadittavaan maakuntastrategiaan. Heinolan kaupunki pitää tärkeänä, että maakuntakaavan valmistelussa huomioidaan tasapainoisesti elinvoiman, saavutettavuuden, ympäristöarvojen, luonnonvarojen kestävän käytön, ilmastokestävyyden, huoltovarmuuden ja hyvän elinympäristön tavoitteet. Kaupunki korostaa, että maakuntakaavan tulee muodostaa johdonmukainen ja vaikutuksiltaan läpinäkyvä kehittämiskehys, joka tukee sekä maakunnan sisäistä kehitystä että sen yhteyksiä ympäröiviin maakuntiin. Aluerakenne, keskusverkko ja saavutettavuus Etelä-Savon maakuntakaavan vaikutukset ulottuvat luonnollisesti myös naapurimaakuntiin. Päijät-Hämeen, Kymenlaakson ja Etelä-Savon välillä on useita yhteisiä kehittämisteemoja, jotka liittyvät aluerakenteeseen, liikennejärjestelmiin, työssäkäynti- ja	Maakuntakaavaa laaditaan yhtäaikaaisesti Maakuntastrategia 2045 kanssa. Lausunnossa esitetyt teemoja ja niihin esitetyt näkökulmia tarkastellaan sekä maakuntastrategian ja -kaavan laadinnan yhteydessä. Otetaan lausunnossa esitetyt näkökohdat huomioon kaavan ja strategian tavoitteiden määrittelyssä.

asiointisuuntiin, puhtaan siirtymän investointeihin, matkailuun, monipaikkaisuuteen, huoltovarmuuteen ja elinkeinoelämän kilpailukykyyn. Tämän vuoksi maakuntakaavan valmistelussa tulisi tarkastella aktiivisesti myös maakuntarajat ylittäviä vaikutuksia ja kehityskäytäviä. Erityisen tärkeää on tunnistaa liikenteen, elinkeinojen, huoltovarmuuden, matkailun ja työssäkäynnin muodostamat toiminnalliset yhteydet. Lahti-Heinola-Mikkeli sekä Lahti-Kouvola-suuntaiset yhteydet muodostavat kokonaisuuksia, joiden kehitystä olisi perusteltua tarkastella osana laajempaa Etelä- ja Itä-Suomen aluerakennetta. Aluekehityksen näkökulmasta on tärkeää tunnistaa muuttuvat työssäkäynti-, asiant- ja elinkeinovyöhykkeet. Etelä-Suomen kasvu, asuminen, vihreä siirtymä ja huoltovarmuus eivät rakennu yksinomaan suurimpiin keskuksiin, vaan myös niitä ympäröiviin ja toiminnallisesti kytkeytyviin kaupunkeihin ja kuntiin. Heinola muodostaa osan laajenevaa Etelä-Suomen työssäkäynti-, logistiikka- ja elinvoimavyöhykettä, jonka merkitys asumisen, yritystoiminnan, teollisten investointien, energiaratkaisujen sekä kokonaisturvallisuuden näkökulmasta kasvaa jatkuvasti. Vaikutusten arvioinnissa olisi perusteltua tarkastella myös keskusten ja niitä ympäröivien kaupunkien muodostamia toiminnallisia kokonaisuuksia. Väestönkasvu, asuminen, työvoiman saatavuus, vihreän siirtymän investoinnit, logistiikka sekä huoltovarmuus edellyttävät aiempaa verkostomaisempaa aluerakennetta, jossa myös keskuskaupunkien ulkopuolisilla, mutta hyvin saavutettavilla kaupungeilla on merkittävä rooli kansallisten tavoitteiden toteuttamisessa. Saavutettavuus on yksi maakuntakaavan keskeisimmistä teemoista. Liikennejärjestelmää tulisi tarkastella osana laajempaa Etelä- ja Itä-Suomen kehityskokonaisuutta, jossa valtatie 4:n ja 5:n sekä TEN-T-yhteyksien ja raideliikenteen kehittämisellä on merkittävä vaikutus	Maakuntastrategian yhteydessä laaditaan erilaisia skenaarioita ja ennusteita maakunnan tulevaisuudesta ja elinkeinorakenteesta. Näiden pohjalta laaditaan maakuntastrategian visio ja tavoitteet maakunnan kehittämiseksi. Tavoitteiden pohjalta maakuntakaavassa yhteensovitetään elinvoiman, saavutettavuuden, ympäristöarvojen, luonnonvarojen kestävä käytön, ilmastokestävyyden, huoltovarmuuden ja hyvän elinympäristön alueidenkäyttö.
--	--

alueiden kilpailukykyyn, investointeihin ja työssäkäyntialueiden muodostumiseen.

Myönteistä on, että kaavan lähtöaineistoon sisältyy Lahti-Heinola-Mikkeli oikoratavarauksen ajantasaisuustarkastelu. Savon oikorataa tulisi tarkastella ennen kaikkea osana Lahti-Heinola-Mikkeli-kehityskäytävää sekä Etelä- ja Itä-Suomen saavutettavuuden, huoltovarmuuden, vihreän siirtymän, teollisuuden toimintaedellytysten ja elinvoiman pitkän aikavälin kehittämistä. Ratkaisun merkitys ei rajoitu raideliikenteeseen, vaan sillä on vaikutuksia alueiden kilpailukykyyn, investointien sijoittumiseen, teollisuuden logistisiin tarpeisiin, työvoiman saatavuuteen, matkailuun sekä maakuntarajat ylittävään yhteistyöhön.

Tästä syystä ratahankkeen jatkoselvityksiä ja alueidenkäytöllisiä varauksia on perusteltua edistää pitkäjänteisesti osana valtakunnallista liikenne- ja aluerakennepolitiikkaa. Samalla aluerakenteen ja keskusverkon kehitystä tulisi tarkastella toiminnallisena kokonaisuutena, jossa tie-, rata-, logistiikka- ja tietoliikenneyhteydet tukevat toisiaan ja vahvistavat koko Etelä-Suomen kilpailukykyä.

Saavutettavuuteen kuuluu myös digitaalinen infrastruktuuri. Tietoliikenneyhteyksien merkitys elinkeinoelämälle, monipaikkaisuudelle, etätyölle ja huoltovarmuudelle kasvaa jatkuvasti, minkä vuoksi niiden kehittämisedellytykset tulisi huomioida osana maakuntakaavan vaikutusten arviointia.

Elinkeinot, energia, ilmastokestävyys ja luonnonvarojen käyttö
Maakuntakaavan keskeisiin teemoihin kuuluvat perustellusti puhtaan siirtymän mukainen energiantuotanto, energian siirto, teollisuus, datatalous ja kiertotalous. Energiamurroksen vaikutukset ulottuvat laajasti maakuntarajojen yli, minkä vuoksi energiaverkkojen, sähkönsiirron, mahdollisten vetytalouden ratkaisujen, datakeskusten ja muiden energiantensiivisten investointien aluevarauksia sekä niiden vaikutuksia tulisi tarkastella myös suhteessa Päijät-Hämeen ja Kymenlaakson kehitysnäkymiin.

Maakuntakaavan tulisi luoda edellytyksiä uusille investoinneille, mutta samalla turvata riittävä ennakoitavuus kuntien maankäytön suunnittelulle, elinkeinoelämän kehittämiselle ja infrastruktuurin pitkäjänteiselle rakentamiselle. Hyvin saavutettavilla, monipuoliseen infrastruktuuriin tukeutuvilla kaupungeilla on keskeinen merkitys uusien teollisten investointien, vihreän siirtymän hankkeiden, logistiikkaratkaisujen sekä yritystoiminnan sijoittumisedellytysten vahvistamisessa.

Yhtä tärkeää on, että ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen näkyvät selkeästi sekä maakuntakaavan tavoitteissa että vaikutusten arvioinnissa. Tarkastelussa tulisi huomioida muun muassa ilmastokestävän aluerakenteen edistäminen, sään ääri-ilmiöihin varautuminen, energiatalouden muutos sekä luonnonvarojen ja vesivarojen kestävä käyttö.

Luonnonvarojen hyödyntämisen, kiertotalouden, vesistöjen, maa-aineshuollon ja muun alueidenkäytön yhteensovittamista on perusteltua arvioida pitkäjänteisesti ja vaikutuksiltaan avoimesti. Samalla tulisi tunnistaa vesistöjen merkitys elinvoimatekijänä, matkailun kehittämisalustana, luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjänä, huoltovarmuuden osatekijänä sekä ilmastonmuutokseen sopeutumisen näkökulmasta. Vesistöjen kehittämistä olisi perusteltua tarkastella mahdollisuuksien mukaan maakuntarajat ylittävänä kokonaisuuksina.

Huoltovarmuus, ympäristöarvot ja alueiden laatu

Muuttunut geopoliittinen tilanne sekä huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden kasvava merkitys on perusteltua tunnistaa maakuntakaavan keskeisinä lähtökohtina. Huoltovarmuuden tarkastelun tulisi kattaa mm. liikenneverkot, energia- ja vesihuolto, tietoliikenneverkot, elinkeinoelämän toimintakyky, kriittiset logistiset yhteydet sekä poikkeusolojen toimintavarmuus. Kyse on luonteeltaan ylimaakunnallisista kysymyksistä, joiden tarkastelu edellyttää tiivistä yhteistyötä myös Päijät-Hämeen, Kymenlaakson ja muiden naapurimaakuntien kanssa.

Samalla on tärkeää huolehtia siitä, että luonnon monimuotoisuus, viherverkosto, virkistysalueet, suojelualueet, maisema-arvot ja kulttuuriympäristöt huomioidaan riittävällä painoarvolla maakuntakaavan valmistelussa. Maakuntakaavan keskeisenä tehtävänä on sovittaa yhteen elinkeinojen kehittäminen, liikennejärjestelmät, energiainvestoinnit ja muut maankäytölliset ratkaisut siten, että ympäristöarvot, virkistysmahdollisuudet ja alueiden omaleimaisuus säilyvät.

Tasapaino elinvoiman, huoltovarmuuden ja ympäristöarvojen välillä on tärkeää myös alueen vetovoiman, matkailun, asumisympäristöjen laadun sekä pitkän aikavälin kestävä kehityksen näkökulmasta.

Vaikutusten arviointi, selvitykset ja vuorovaikutus

Vaikutusten arvioinnin lähtökohtia voidaan pitää pääosin hyvinä. Arvioinnissa tulisi kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota maakuntarajat ylittäviin vaikutuksiin, saavutettavuuden muutoksiin, huoltovarmuuteen, energia- ja sähköverkon kehittämistarpeisiin, työssäkäyntialueiden muutoksiin, monipaikkaisuuden vaikutuksiin, investointien sijoittumisedellytyksiin sekä kuntien elinvoimaan ja kilpailukykyyn.

Lisäksi on tärkeää, että vaihtoehtoisten ratkaisujen vaikutukset arvioidaan riittävän avoimesti ja läpinäkyvästi, jotta päätöksenteon tueksi muodostuu kattava kokonaiskuva eri vaihtoehtojen hyödyistä, kustannuksista ja riskeistä.

Perusselvitysten riittävyyttä tulisi arvioida kriittisesti koko kaavaprosessin ajan ja täydentää niitä tarvittaessa erityisesti ylimaakunnallisen saavutettavuuden, toiminnallisten kehityskäytävien, työssäkäyntialueiden, investointiväyhykkeiden sekä ympäristö- ja vesistövaikutusten osalta.

Myös vuorovaikutusmenettelyissä on tärkeää turvata kuntien, sidosryhmien ja naapurimaakuntien toimijoiden riittävät vaikutusmahdollisuudet silloin, kun kaavan vaikutukset ulottuvat

Kaavan laadinnan yhteydessä tarkastellaan myös vaihtoehtoisia ratkaisuja ja näiden vaikutuksia. Vaihtoehtoiset ratkaisut ja niiden vaikutusten arvoinnit ovat osa julkista kaava-aineistoa, johon osalliset voivat tutustua.

hallinnollisten rajojen yli. Osallistumisen, selvitysten ja vaikutusten arvioinnin tulisi muodostaa johdonmukainen kokonaisuus, joka tukee hyvää hallintoa, laadukasta päätöksentekoa ja eri vaihtoehtojen tasapuolista tarkastelua.

Monipaikkaisuus, matkailu, osaaminen ja yhteistyö

Myönteistä on, että maakuntakaavaa varten laaditaan erilliset matkailu- ja monipaikkaisuusselvitykset. Monipaikkaisuus on yksi koko Etelä-Suomen merkittävimmistä aluekehityksen ilmiöistä, ja sen vaikutukset ulottuvat asumiseen, palveluihin, työmarkkinoihin, saavutettavuuteen sekä matkailuun.

Erityistä huomiota tulisi kiinnittää Päijänteen, Vierumäen, Etelä-Savon vesistömatkailun ja muiden ylimaakunnallisten matkailukokonaisuuksien kehittämiseen siten, että niitä tarkastellaan toiminnallisina kokonaisuuksina hallinnollisten rajojen sijasta. Samalla monipaikkaisuus tulisi nähdä mahdollisuutena vahvistaa alueiden veto- ja pitovoimaa, osaavan työvoiman saatavuutta sekä uudenlaisten asumisen, työnteon ja palvelujen toimintamallien syntymistä.

Maakuntakaavan valmistelussa on tärkeää tunnistaa myös osaamisen, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan sekä korkeakouluysteistyön merkitys alueiden kilpailukyvyille. Tulevaisuuden elinvoima rakentuu yhä vahvemmin osaamisen, verkostojen ja yhteistyön varaan, minkä vuoksi vaikutusten arvioinnissa olisi perusteltua tarkastella myös sitä, miten alueidenkäytölliset ratkaisut tukevat yritysten sijoittumista, tutkimus- ja kehittämistoimintaa, korkeakoulujen yhteistyötä, osaavan työvoiman saatavuutta sekä uusien elinkeinojen syntymistä.

Väestön ikääntymisen ja työikäisen väestön vähenemisen vuoksi vaikutuksia olisi perusteltua arvioida myös osaavan työvoiman saatavuuden, koulutuksen saavutettavuuden sekä alueen vetovoiman näkökulmasta.

Merkittäviä mahdollisuuksia liittyy myös Päijät-Hämeen, Etelä-Savon ja Kymenlaakson yhteisiin TKI-verkostoihin sekä vihreän siirtymän, kiertotalouden, hyvinvointitalouden ja elämystalouden kehittämiseen. Samalla olisi perusteltua vahvistaa maakuntarajat ylittäviä kehittämiskokonaisuuksia, jotka perustuvat hyvinvointiin, liikuntaan, luontoon, monipaikkaisuuteen ja elämystalouteen. Näillä teemoilla voidaan täydentää perinteisiä teollisuuden ja logistiikan kehittämislinjauksia sekä vahvistaa alueiden välistä työnjakoa, yhteistyötä ja kilpailukykyä.

Yhteenveto

Etelä-Savon maakuntakaava 2045 osallistumis- ja arviointisuunnitelma muodostaa hyvän lähtökohdan kokonaismaakuntakaavan valmistelulle. Jatkovalmistelussa on tärkeää tarkastella aluekehitystä kokonaisuutena, jossa saavutettavuus, elinvoima, huoltovarmuus, vihreä siirtymä, ympäristöarvot, osaaminen ja hyvinvointi tukevat toisiaan sekä luovat edellytyksiä kestäväälle kasvulle muuttuvassa toimintaympäristössä.

Maakuntakaavan vaikutukset ulottuvat hallinnollisia rajoja laajemmalle. Etelä-Savon, Päijät-Hämeen ja Kymenlaakson väliset yhteydet muodostavat yhä vahvemmin toiminnallisen kokonaisuuden, jossa liikenneverkot, työssäkäyntialueet, yritystoiminta, matkailu, energiaverkot, huoltovarmuus ja osaamisverkostot kytkeytyvät toisiinsa. Näiden yhteyksien tunnistaminen ja huomioiminen vahvistaa sekä maakuntien välistä yhteistyötä että koko alueen kilpailukykyä.

Jatkovalmistelussa olisi perusteltua tarkastella Etelä-Savon kehitystä osana laajempaa Etelä- ja Itä-Suomen verkostomaista aluerakennetta. Saavutettavuuden, liikennekäytävien, digitaalisen infrastruktuurin, osaamisen, elinkeinoelämän sekä huoltovarmuuden kehittämistarpeet eivät noudata maakuntarajoja, vaan muodostavat yhteisiä kehittämiskokonaisuuksia, joiden vaikutukset ulottuvat laajalle alueelle. Heinolan näkökulmasta erityisen merkityksellisiä ovat Päijät-Hämeen, Etelä-Savon ja Kymenlaakson väliset kehitysyhteydet sekä niiden kytkeytyminen pääkaupunkiseudun työmarkkinoihin, investointeihin, osaamiskeskittymiin ja kansainvälisiin yhteyksiin.

Lausunnossa esille nostettu näkökulmia tarkastellaan osana maakuntastrategian ja -kaavan lähtökohtia ja tavoitteen asetantaa Etelä-Savon erityispiirteet huomioon ottaen. Maakuntakaavassa osoitetaan maakunnan alueidenkäytön periaatteet maakuntastrategiassa asetettujen tavoitteisiin perustuen.

Maakuntakaavan vaikutusten arvioinnissa otetaan huomioon myös maakuntarajat ylittävät merkittävät vaikutukset.

Kaupungin sijainti luo hyvät edellytykset toimia osana verkostoa, joka yhdistää valtakunnalliset liikennekäytävät, teollisuuden arvoketjut, Kaakkois-Suomen satamayhteydet, vihreän siirtymän investoinnit sekä osaamiseen perustuvan kasvun mahdollisuudet. Maakuntakaavan keskeinen mahdollisuus on vahvistaa alueiden välisiä synergioita ja arvонуonnin rakenteita. Kun liikennejärjestelmät, teollisuuden toimintaedellytykset, energia- ja tietoliikenneverkot, satamayhteydet, matkailu, monipaikkaisuus sekä osaaminen ja huoltovarmuus tukevat toisiaan yli maakuntarajojen, syntyy kilpailukykyä, resilienssiä ja investointiedellytyksiä, joita yksittäinen kunta tai maakunta ei voi yksin rakentaa. Tällainen yhteistyöhön perustuva kehitys vahvistaa koko Etelä- ja Itä-Suomen elinvoimaa sekä luo edellytyksiä kestäväälle kasvulle, uusille investoinneille ja kansalliselle kilpailukyvyille.	Maakuntaakaavassa ja -strategiassa Etelä-Savon kehitystä tarkastellaan osana koko Suomen aluerakennetta, saavutettavuutta sekä digitaalisen infrastruktuurin, osaamisen, elinkeinoelämän ja huoltovarmuuden kehittämistarpeita.
---	--

Parikkalan kunta	Vastine
Tekninen lautakunta päättää esittää kunnanhallitukselle, että Parikkalan kunta antaa Etelä-Savon maakuntaliitolle Etelä-Savon maakuntakaava 2045 osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta seuraavan lausunnon: Parikkalan kunta toteaa, että Etelä-Savon maakuntakaava 2045 osallistumis- ja arviointisuunnitelma antaa riittävän yleiskuvan maakuntakaavan laadinnan lähtökohdista, tavoitteista, osallistumismenettelyistä ja vaikutusten arvioinnista.	

Parikkalan kunta pitää tärkeänä, että maakuntakaavan jatkovalmistelussa arvioidaan riittävällä tavalla maakuntarajat ylittävät vaikutukset erityisesti Etelä-Savon ja Etelä-Karjalan rajapinnassa. Parikkalan kunnan näkökulmasta keskeisiä tarkasteltavia asioita ovat erityisesti liikenteen ja logistiikan yhteydet, elinkeinoelämän toimintaedellytykset, matkailun kehittäminen, virkistys- ja luontoarvot, energiahuolto sekä huoltovarmuuteen ja kokonaisturvallisuuteen liittyvät näkökohdat. Kunta pitää tärkeänä, että maakuntakaavan valmistelussa turvataan toimiva vuoropuhelu myös naapurikuntien ja naapurimaakuntien kanssa. Parikkalan kunnalla ei ole muuta huomautettavaa osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta.	Kaavan laadinnan yhteydessä arvioidaan myös maakuntarajat ylittävät merkittävät vaikutukset. Maakuntaliitto käy työneuvottelut naapurimaakuntien kanssa sekä tarvittaessa myös naapurikuntien kanssa. Naapurikunnilta pyydetään lausunnot kaavan valmistelu- ja luonnosaineistosta sekä kaavaehdotuksesta.
---	--

Kouvolan kaupunki	Vastine
Kouvolan kaupunki toteaa, että kokonaismaakuntakaavan laadinta on perusteltua edellä mainituista syistä. Kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma on laadittu hyvin ja asianmukaisesti. Uuden alueidenkäyttölain oletetut vaikutukset sekä maakuntakaavan strategisempi ote sekä sidos maakuntastrategiaan on hyvin huomioitu kaavan valmistelussa. Erityisen suurta huomiota kiinnittää maakuntakaavan vaikutusalueen huomiointi, mikä alue ulottuukin tunnistetusti selvästi maakunnan rajojen ulkopuolelle. Energia- ja väestömurroksen vaikutukset sekä geopolittiset muutokset eivät pysähdy maakunnan rajoilla, vaan niillä on aina laajempaa ylimaakunnallista tai valtakunnallista merkitystä myös alueidenkäytössä. Kouvolan kaupunki toivoo, että maakuntakaavassa kiinnitetään erityistä huomiota erityisesti energian siirtoverkoston sekä uusiutuvan energian tuotantoratkaisuihin myös ylimaakunnallisten vaikutusten osalta. Niin ikään merkittävät infrastruktuurihankkeet edellyttävät ylimaakunnallisten vaikutusten huolellista tutkimista ja analysointia.	Merkitään tiedoksi.

Kouvola kaupungilla ei ole muuta lausuttavaa kaavaehdotuksesta.	
---	--

Savitaipaleen kunta	Vastine
Savitaipaleen kunnanhallitus on perehtynyt osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan. Kunnanhallitus pitää hyvänä, että osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on tunnistettu, että kaavan vaikutusalue voi ulottua naapurimaakuntien alueelle kuten Etelä-Karjala. Ylimaakunnalliset vaikutukset tulee huomioida kaavan suunnittelussa.	Merkitään tiedoksi.

Viranomaiset ja viranomaisluonteiset tahot

1.Logistiikkarykmentti	Vastine
Puolustusvoimien toiminta on otettava huomioon alueidenkäytön suunnittelussa alueidenkäyttölakiin perustuen. Alueidenkäyttölakiin perustuvat kaavan sisältövaatimukset on esitelty OAS:n kohdassa 5.2 (sivu 8). Puolustusvoimat esittää huomioitavaksi OAS:ssa, että alueidenkäyttölain 4a §:n (Kansallinen turvallisuus alueidenkäytössä) mukaan alueidenkäytön suunnittelussa on turvattava maanpuolustuksen, rajaturvallisuuden ja rajavalvonnan, väestönsuojelun sekä huoltovarmuuden edellyttämät kehittämistarpeet ja varmistettava, ettei niistä vastaavien tahojen toimintamahdollisuuksia heikennetä. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet otetaan huomioon maakuntakaavan OAS:n kohdan 5.3 (sivu 10) mukaan. Puolustusvoimat pyytää huomioimaan, että terveellistä ja turvallista elinympäristöä käsittelevän valtakunnallisen alueidenkäyttötavoitteen perusteella Puolustusvoimien toimintamahdollisuudet ja kehittämisedellytykset tulee turvata.	Lisätään OAS:siin alueidenkäyttölain 4a §:n mukainen kirjaus lausunnon mukaisesti. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ohjaavat maakuntakaavan laadintaan ja ne yhteensovitetaan maakunnallisten tavoitteiden kanssa. Puolustusvoimien toimintamahdollisuuksia ja kehittämisedellytyksiä sekä niiden turvaamista tarkastellaan osana kaavan laadintaa ja vaikutusten arviointia. Kaavan laadinnan

Puolustusvoimat on osallisena Etelä-Savon maakuntakaavan valmistelussa sekä antaa lausunnon kaavan valmisteluvaiheen (kaavaluonnos) aineistosta. Puolustusvoimien toiminnalle aiheutuvien vaikutusten tunnistamiseksi pyydetään järjestämään erillinen neuvottelu Puolustusvoimien ja maakuntaliiton välillä ennen kaavaluonnoksen asettamista nähtäville. 1.Logistiikkarykmentti osallistuu maakuntakaavan valmisteluvaiheen neuvotteluihin ja vastaa valmisteluvaiheen lausuntopyyntöihin. Puolustushallinnon lausunnon maakuntakaavan ehdotuksesta antaa puolustusministeriö.	lähtökohtana on, että Puolustusvoimien toiminta- ja kehittämisedellytykset turvataan. Järjestetään erillinen työneuvottelu Puolustusvoimien ja maakuntaliiton välillä ennen kaavaluonnoksen nähtäville asettamista.
---	---

Suomen Erillisverkot	Vastine
Viitaten lausuntopyyntöönne 22.5.2026 koskien Etelä-Savon maakuntakaava 2045:n osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa. Hankkeella ei ole suoranaista vaikutusta Suomen Erillisverkot Oy:n Verkko-operaattoripalvelut liiketoimintaan. Suomen Erillisverkot Oy:llä ei ole lausuttavaa hankkeen tässä vaiheessa. Mahdollisissa tulevilla rakennusprojekteissa otetaan huomioon uudet rakennusjärjestysmääräykset (lupamenettelyt ym.). Kaavoitushankkeen edetessä Suomen Erillisverkot Oy selvittää mahdolliset vaikutukset Suomen Erillisverkot Oy:n Verkko-operaattoripalvelut liiketoimintaan tapauskohtaisesti.	Merkitään tiedoksi.

Finavia Oyj	Vastine
Etelä-Savon maakunnan alueella sijaitsee Finavian lentoasemaverkostoon kuuluva Savonlinnan lentoasema. Savonlinnan lentoaseman lentoliikenteelle varattu alue (LL-alue) ja ennustetilanteen lentokonemelualue on esitetty voimassa olevassa Etelä-Savon maakuntakaavassa. Finavia toteaa, että nämä tiedot	Lentoliikenteen alue ja siihen liittyvä lentokonemelualue tullaan esittämään kaavassa.

ovat edelleen ajantasaiset ja ne voidaan esittää sellaisenaan uudessa maakuntakaavassa. Lisäksi Finavia katsoo, että maakuntakaavassa tai sen liiteaineistossa on hyvä esittää myös lentoliikenteen esterajoitusalueet. Aineisto tähän on saatavilla Finavialta.	Lentoliikenteen esterajoitukset esitetään kaava-aineistossa.
--	---

Fingrid Oyj	Vastine
Kiitos lausuntopyynnöstänne. Kantaverkkoyhtiö Fingridillä on maakunnan alueella useita käynnissä olevia tai suunniteltuja kantaverkon kehittämishankkeita. Ehdotamme kantaverkon hankkeiden huomioon ottamiseksi maakuntakaavatyössä Fingridin ja maakuntaliiton välistä työneuvottelua syksyn 2026 aikana. Fingrid Oyj:llä ei ole muuta lausuttavaa osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta.	Järjestään Fingridin ja maakuntaliiton välinen työneuvottelu syksyn 2026 aikana.

Ilmatieteen laitos	Vastine
Ilmatieteen laitos toimii Suomen virallisena turvallisuussääpalvelun tuottajana. Tässä tehtävässä laitoksen säätutkaverkon sade- ja tuulimittaukset ovat keskeisessä asemassa. Tutkahavainnot muodostavat merkittävän osan myös muuta sääpalvelutoimintaa. Tuulivoimalat voivat aiheuttaa säätutkamittauksiin häiriöitä, kuten vaimennusta, häiriökaikuja sekä virheellisiä tuulihavaintoja. Ilmatieteen laitoksen säätutkaverkkoon liittyvät lausuntoperiaatteet on esitetty: https://www.ilmatieteenlaitos.fi/tuulivoimalausuntojenperiaatteet Ilmatieteen laitos on aiemmin antanut lausuntonsa Etelä-Savon 4. vaihemaakuntakaavaan (dnrot 373/03.00.02/2024 ja 588/03.00.02/2024), joissa on käsitelty tuulivoima-alueiden ja säätutkien sijoittumista alueelle. Nyt tarkasteltavana olevassa osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa ei vielä oteta kantaa mahdollisiin tuulivoima-alueisiin, joten Ilmatieteen laitoksella ei ole säätutkiin liittyviä huomioita kyseiseen suunnitelmaan.	

Muiden havaintoasemien osalta Ilmatieteen laitos toteaa, että kaavoituksen edetessä ja suunnitelmien tarkentuessa laitokselta tulee pyytää lausunto, mikäli havaintoasemien ympäristöön (10 km säteellä) suunnitellaan muutoksia. Näin voidaan varmistaa, että havaintoasemien toimintaedellytykset ja niiden erityisluonne otetaan huomioon riittävän varhaisessa vaiheessa suunnitteluprosessia.	Ilmatieteen laitokselta pyydetään lausunto sekä kaavaluonnoksesta että -ehdotuksesta.
--	---

Etelä-Savon hyvinvointialue/Etelä-Savon pelastuslaitos	Vastine
Etelä-Savon pelastuslaitos on tutustunut osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan ja kiittää mahdollisuudesta lausua siitä. Etelä-Savon pelastuslaitoksella ei ole huomautettavaa osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan. Pelastuslaitos haluaa olla aktiivisesti mukana uuden maakuntakaavan 2045 laadinnassa. Siihen liittyy paljon riskienhallintaan, alueen varautumiseen ja pelastustoiminnan edellytyksiin vaikuttavia näkökulmia. Pelastuslaitos toivoo mahdollisuutta olla mukana maakuntakaavan valmistelun seurantaryhmätyöskentelyssä ja mahdollisissa työryhmissä, joihin liittyy pelastustoimen näkökulmia.	Täydennetään maakuntakaavan seurantaryhmää Etelä-Savon pelastuslaitoksen edustajalla. Etelä-Savon hyvinvointialueelle / Etelä-Savon pelastuslaitokselle toimitetaan kutsu työryhmiin ja sidosryhmätilaisuuksiin, joihin liittyy pelastustoimen näkökulmia.

Itä-Suomen Elinvoimakeskus 22.6.2026	Vastine
Tausta ja lähtökohdat Itä-Suomen Elinvoimakeskus kiittää mahdollisuudesta lausua Etelä-Savon maakuntakaava 2045 osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Kokonaismaakuntakaavan laatiminen on perusteltua muuttuneessa toimintaympäristössä. Suunnitelmassa on tunnistettu keskeisiä muutostekijöitä, kuten energiamurros, väestökehitys, ilmastonmuutos, geopoliittinen tilanne sekä huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden merkityksen korostuminen. Itä-Suomen Elinvoimakeskus (jatkossa Elinvoimakeskus) tarkastelee osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa (OAS) erityisesti alueidenkäytön	

toimivuuden ja kestävyys, liikennejärjestelmän ja saavutettavuuden, elinkeinoelämän toimintaedellytysten, puhtaan siirtymän, ilmasto- ja kulttuuriympäristötavoitteiden sekä aluekehityksen näkökulmista. Nämä näkökulmat kytkeytyvät myös valmistelussa olevaan alueidenkäyttölakiesitykseen, jossa elinvoimakituksen tehtäväksi määritellään alueidenkäytön toimivuuden, kestävyys ja yhteensovittamisen edistäminen. Edellä mainituilla perusteilla Elinvoimaketus on valmis tukemaan resurssiensa puitteissa maakuntakaavavalmistelu mm. asiantuntijayhteistyön ja tietovarantojensa kautta. Keskeiset huomiot ja kehittämis ehdotukset Osallistumis- ja arviointisuunnitelma on kokonaisuutena hyvin valmisteltu ja siinä on esitetty olennaiset asiat. Tehtävät selvitykset ja tarvittavat arvioinnit tulevat tarkentumaan suunnittelun edetessä. Elinvoimaketus toivoo, että maakuntakaavaa laadittaessa ja sen vaikutuksia arvioitaessa otetaan riittävästi huomioon maakuntaa laajemman alueen kokonaisuus. Esimerkiksi Saimaan/Vuoksen vesistöalue kaipaa ylimaakunnallista otetta ja hyvää yhteistyötä maakuntien kesken. Liikennejärjestelmä ja sen kehittäminen koskettaa niin ikään laajemmin Itäisen Suomen aluetta. OAS:ssa onkin tunnistettu kaavan teemojen maakuntaa laajempi vaikutusalue. Osallisiin tulee lisätä viranomaistahona Kaakkois-Suomen elinvoimaketus, jonne on keskitetty tulvariskien hallinta Kymijoen ja Vuoksen vesistöalueilla sekä elinvoimaketusten vesihuollon tehtävät. OAS:n kaavan perusselvityksissä olisi hyvä olla vuosiluvut selvitysten ajantasaisuuden hahmottamiseksi. Osallistumisen ja vuorovaikutuksen tueksi voisi harkita karttasovelluksen hyödyntämistä. Luonnon monimuotoisuus	Maakuntaliitto kiittää Elinvoimaketusta yhteistyömahdollisuudesta.
---	---

Luonnon monimuotoisuuden (LUMO) huomiointi on suunnitelmassa pääosin riittävällä tasolla. Jatkossa on kuitenkin tärkeää varmistaa, että monimuotoisuuden edistämisen keskeiset työkalut ja prosessit kytketään maakuntakaavatyöhön. Etelä-Savossa on alkamassa luonnonsuojelulain mukainen LUMO-ohjelman laatiminen. LUMO-ohjelma tulisi tuoda selkeästi esiin jo osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa, jotta sen yhteys maakuntakaavaan ja maakuntastrategiaan varmistuu. Kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian lisäksi myös ennallistamissuunnitelman eteneminen on tarkoituksenmukaista huomioida suunnittelun lähtökohdissa. Kulttuuriympäristöt Kulttuuriympäristöä koskevia lähtötietoja ja selvityksiä on esitelty kaavatyössä. On ilahduttavaa, että maakuntaliitto tulee mm. huomioimaan valmistumassa olevan Etelä-Savon kulttuuriympäristöstrategian. Kaavan perusselvityksissä mainittua maakunnallisesti arvokkaiden modernin rakennetun kulttuuriympäristöjen selvitystä ei Elinvoimakeskusten tietojen perusteella Etelä-Savossa ei ole tehty. Teemasta vuonna 2018 tehty taustaselvitys (Laura Vikman: Moderni arkkitehtuuri Etelä-Savossa) antaa hyvän pohjan laajemmille selvityksille, mutta ei ole riittävä. Rakennetun kulttuuriympäristön osalta voimassa olevan maakuntakaavan selkein puute onkin modernin rakennusperinnön puuttuminen kaavan huomioimasta rakennetusta kulttuuriympäristöstä ja se tulisi sisällyttää uuteen maakuntakaavaan. Elinvoimakeskusten käsityksen mukaan tämä edellyttää selvitystä maakunnan modernista rakennusperinnöstä. Selvitysten tarpeellisuuden osalta tulee arvioida myös, onko kulttuuriympäristön osalta päivitystarvetta laajemminkin, niin rakennetun kulttuuriympäristön, maisemien kuin arkeologisen kulttuuriperinnön osalta. Esimerkiksi valtakunnallisesti merkittävät	
--	--

arkeologiset alueet (VARK) ovat tulleet voimaan 1.3.2025 ja valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueet (VAMA) vuonna 2021. Myös maakunnallisesti saattaa olla tapahtunut muutoksia kaikilla osa-alueilla, minkä vuoksi ajantasaisuusarviointi olisi hyödyllistä.

Tässä tukena on mm. Etelä-Savon kulttuuriperintötietokanta ESKU, joka antaa myös maakuntakaavan tuleviin selvityksiin hyvät pohjatiedot.

Elinkeinot

Maakuntakaavan taustaksi esitetty selvityskokonaisuus on laaja, mutta elinkeinorakennetta koskeva analyysi on puutteellinen. Olisikin syytä laatia lisäksi myös maakunnan elinkeinorakennetta koskeva keskeisten toimialojen analyysi ja ennuste, joka sisältää arviot työpaikkojen sekä investointien kehityksestä. Suunnitelmista puuttuu myös erillinen elinkeinostrateginen tarkastelu, mikä olisi keskeinen tuki maakuntakaavan tavoitteiden asettamisessa.

Nykyiset muutostekijät kuvaavat hyvin väestön, energian ja geopoliittisen tilanteen kehitystä, mutta elinkeinoihin liittyvät muutokset jäävät vähäiselle huomiolle. Muutostekijöihin olisi syytä sisällyttää elinkeinorakenteen ja työpaikkojen muutokset.

Yhdyskuntarakenteen kehittämisessä tulee tunnistaa, että kaikki työ ei ole paikkariippumatonta. Erityisesti alkutuotannossa ja matkailussa työ edellyttää paikallista läsnäoloa, mikä tulee huomioida yhdyskuntarakenteen tiivistämistavoitteissa.

Maakuntakaavan vaikutusten arvioinnissa on syytä korostaa elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja kilpailua koskevien vaikutusten arviointia. OAS:ssa kuvattu vaikutusten arvioinnin laaja-alaisuus tukee tätä näkökulmaa, mutta toteutuksessa on varmistettava riittävä elinkeinoanalyttinen tarkastelu.

Liikennejärjestelmä ja saavutettavuus

OAS:ssa on kiitettävästi tunnistettu ja huomioitu keskeisimmät liikenteeseen liittyvät strategiat ja suunnitelmat. Kaavan tavoite lisätä strategisuuksi nähdään myönteisenä myös liikennejärjestelmän kannalta. Maakuntakaavan laadinnassa on syytä pitää tiivistä vuorovaikutusta naapuriliittoihin, jotta maakuntakaavassa voidaan yhteensovittaa ylimaakunnalliset liikenneyhteydet ja näitä koskevat tavoitteet, merkinnät ja määräykset.

Yhteenveto

Lausunnon keskeiset huomiot ja kehittämissuositukset ovat:

- Osallistumis- ja arviointisuunnitelma on kokonaisuutena hyvin valmisteltu ja siinä on tunnistettu maakuntakaavan kannalta keskeiset muutostekijät sekä laaja-alaiset vaikutusten arvioinnin tarpeet.
- Maakuntakaavatyössä tulee varmistaa ylimaakunnallinen tarkastelutapa erityisesti Saimaan/Vuoksen vesistöalueen, liikennejärjestelmän, saavutettavuuden ja huoltovarmuuden näkökulmista.
- Osallisten joukkoon tulee lisätä Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus sen tulvariskien hallintaan ja vesihuoltoon liittyvien keskitettyjen tehtävien vuoksi.
- Kaavan perusselvitysten ajantasaisuutta on syytä selkeyttää esimerkiksi vuosiluvuilla, ja osallistumisen tueksi voidaan hyödyntää karttasovellusta.
- Luonnon monimuotoisuuden osalta LUMO-ohjelman, kansallisen monimuotoisuusstrategian ja ennallistamissuunnitelman yhteys maakuntakaavatyöhön tulee tuoda selkeämmin esiin.
- Kulttuuriympäristöjen osalta erityisesti modernin rakennetun kulttuuriympäristön selvitystarve sekä kulttuuriympäristötiedon

Kaavan laadinnassa tarkastellaan myös ylimaakunnalliset lähtökohdat ja kaavan vaikutusten arvioinnissa otetaan huomioon kaavan merkittävät ylimaakunnalliset vaikutukset.

Lisätään OAS:an osallisiin Kaakkois-Suomen Elinvoimakeskus.

Lisätään selvitysten julkaisuvuodet OAS:an. Kaavan laadinnassa ja vuorovaikutuksessa käytetään monipuolisia osallistumismenetelmiä, harkitaan myös karttasovelluksen käyttämistä osallistumisen tukena.

Etelä-Savon LUMO-ohjelman laadintaan ja tuloksia hyödynnetään maakuntakaavan laadinnassa, mikäli se on mahdollista ottaen huomioon LUMO-ohjelman ja maakuntakaavan laadinta-aikataulut.

Lisätään OAS:an kirjaus LUMO-ohjelmasta ja sen hyödyntämisestä maakuntakaavan valmistelussa.

Tarkastellaan ja arvioidaan modernin rakennusperinnön selvittämistarpeita ja osoittamista maakuntakaavassa. Arvioidaan

ajantasaisuus tulee arvioida ennen kaavaratkaisujen tarkentamista. - Elinkeinonäkökulmaa tulee vahvistaa laatimalla toimialakohtainen elinkeinorakenteen analyysi ja ennuste sekä arvioimalla kaavan vaikutukset elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin, työpaikkoihin ja investointeihin. - Liikennejärjestelmän osalta on tärkeää jatkaa tiivistä vuorovaikutusta naapurimaakuntien kanssa, jotta ylimaakunnalliset yhteydet ja niitä koskevat tavoitteet voidaan yhteensovittaa maakuntakaavassa.	kulttuuriympäristöteeman päivitystarpeita kokonaisuutena ja erityisesti VARK- ja VAMA-alueiden osalta osana kaavaprosessia Maakuntakaavaa laaditaan yhtäaikaaisesti Maakuntastrategia 2045 kanssa. Maakuntastrategian yhteydessä laaditaan erilaisia skenaarioita ja ennusteita maakunnan tulevaisuudesta ja elinkeinorakenteesta. Näiden pohjalta laaditaan myös maakuntastrategian visio ja tavoitteet. Maakuntastrategian skenaariot, ennusteet ja tavoitteet toimivat myös maakuntakaavan laadinnan lähtökohtina ja tausta-aineistoina. Maakuntaliitto tekee jatkuvaa liikennejärjestelmäsuunnittelu ja -yhteistyötä naapurimaakuntien kanssa, mikä tukee myös maakuntakaavan laadintaa ja maakuntien tavoitteiden yhteensovittamista maakuntakaavassa.
---	--

Lupa- ja valvontavirasto	Vastine
1 Maakuntakaavan sisältö ja tavoitteet Maakuntakaava 2045:n valmistelu toteutetaan osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan kokonaismaakuntakaavana. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan kaavan sisällöllinen laajuus muotoutuu kaavaprosessin kuluessa vuorovaikutteisen suunnittelun kautta. Johdannossa kerrotaan maakuntakaavan tavoitteista niukasti. Selkeyden vuoksi voisi olla eduksi, jos heti johdannossa olisi lyhyt maininta siitä, millaisia toiminnallisia, laadullisia ja määrällisiä tavoitteita tulevalla maakuntakaavalla pyritään saavuttamaan. Maakuntaliiton tavoitteena on, että laadittava maakuntakaavan tulee lainvoiman saatuaan korvaamaan voimassa olevat Etelä-Savon maakuntakaavan 2010 ja Etelä-Savon 2. vaihemaakuntakaavan, joissa on käsitelty maakunnan alueiden käyttöä laaja-alaisesti. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on lueteltu alustavasti tunnistetut kaavassa käsiteltävät maankäyttöteemat. Luettelo kattaa laajasti eri maankäyttöteemat. Tuulivoimaa koskevien 1. ja 4.	

vaihemaakuntakaavan osalta teeman käsittely tässä kaavassa ratkaistaan kaavaprosessin aikana. Maakuntakaavan laadintaa ohjaavat ensisijaisesti valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sekä alueidenkäyttölain säännökset. Maakunnalliset tavoitteet ja strategiset linjaukset määritellään osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan samanaikaisesti valmisteltavassa Etelä-Savon maakuntastrategiassa 2045, joka tukee maakuntakaavan valmistelua. Maakuntakaava ja -strategia määrittävät yhdessä maakunnan kehittämisen suuntaviivoja pitkällä aikavälillä. Valmistelun työnimenä on Suunta 2045. Yleisesti ottaen osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa esitetyt tavoitteet kaavan laadinnalle ovat kannatettavia, mutta ymmärrettävästi vielä varsin yleisluontoisia. LVV pitää hyvänä ratkaisuna, että Etelä-Savon maakuntaliitto on päättänyt käynnistää maakuntakaavakokonaisuutensa päivittämisen. Kaavaprosessin käynnistämisen ajankohta on hyvä myös siksi, että alueidenkäyttölain uudistus tulee voimaan vuoden 2027 alussa ja nyt käynnistyneessä prosessissa on mahdollista huomioida uuden lainsäädännön ohjausvaikutus niin suunnittelun prosessiin kuin sen sisältöihin. 2 Maakuntakaavan esitystapa ja aineistot LVV katsoo, että osallistumis- ja arviointisuunnitelma on esitystavaltaan selkeä. Se on kaavan tarkoitukseen ja merkitykseen nähden asianmukaisesti laadittu. Se antaa kattavan kuvan suunnitelmasta osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyiksi sekä kaavan vaikutusten arvioimiseksi. LVV pitää lisäksi hyvänä, että osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on informoitu jo etukäteen siitä, millaisia muutoksia alueidenkäyttölain uudistus todennäköisesti aiheuttaa maakuntakaavoitukseen. Kaavan laadinnassa on tarpeen huomioida, että ympäristöministeriön asetus maakunta-, yleis- ja asemakaavojen kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystavasta (Katja-asetus) on astunut voimaan 11.6.2024. Ympäristöministeriön asetus, jolla on muutettu em.	Kaavan tavoitteet täsmentyvät suunnittelun edetessä maakuntastrategiassa asetettavien maakunnan kehittämistavoitteisiin perustuen. Kaavan laadinnassa otetaan huomioon Katja-asetus.
---	--

asetuksen (311/2024) 1 §, 2 §:n 1 momentti sekä liitteet 1–4, on tullut voimaan 1.7.2025. Katja-asetuksen tavoitteena on edistää kaavatiedon saatavuutta ja parantaa kaavatiedon yhteen toimivuutta valtakunnallisesti. LVV kannustaa siirtymään asetuksen mukaisten kaavakohteiden ja -määräysten käyttöön. Lisäksi LVV suosittelee, että uuteen rakennetun ympäristön Ryhti-tietojärjestelmään siirryttäisiin kunnissa ja maakuntaliitoissa mahdollisimman pian. Siirtymäsäännöksen mukaisesti kaavat on kuitenkin mahdollista laatia nykymallilla vuoden 2028 loppuun asti. Siirtymäajan jälkeen tuotettavat alueidenkäytön tiedot on toimitettava järjestelmään viimeistään 1.1.2029 (laki rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä 5 §). Jos aiemmin käynnistynyt kaava jatkuu vuoden 2029 puolella, tulee kaava laatia kansallisen kaavatietomallin mukaisesti ja viedä tiedot rakennetun ympäristön tietojärjestelmään. 3 Kaavoitusmenettely ja vuorovaikutus Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on kerrottu selkeästi kaavaprosessista ja kaavoitusmenettelystä. Suunnitelma kaavan vuorovaikutuksen järjestämisestä on asianmukainen. 4 Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja muiden valtakunnallisten lähtökohtien huomioiminen 4.1 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) on avattu otsikkotasolla osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa. Lisäksi on kerrottu lyhyesti niiden merkityksestä alueidenkäytössä. Maakuntakaavan laadinnan yhteydessä on tarpeen huomioida, että ympäristöministeriö on käynnistänyt valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistuksen. Tarkistettavana on valtioneuvoston vuonna 2017 tekemä päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista siltä osin kuin se koskee energijärjestelmän joustoa, säätövoimaa ja energian varastointia. Lisäksi tarkistuksessa arvioidaan valtakunnallisesti merkittävien energiaratkaisujen alueidenkäytöllisiä edellytyksiä ja sähkön toimitus- ja huoltovarmuuden huomioon ottamista alueidenkäytössä koskevia valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita. Muita VAT-päätöksen	Maakuntaliitolla ei ole kaavaluonnosvaiheessa mahdollisuutta siirtä käyttämään Ryhti-tietojärjestelmää, sillä markkinoilla ei vielä ole tarjolla Ryhti yhteensopivaa kaavoitustyökalua. Maakuntaliitto siirtyy käyttämään Ryhti-tietojärjestelmää lain edellyttämällä tavalla. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkastus otetaan huomioon maakuntakaavan suunnittelussa sekä täydennetään Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan tarvittaessa näiltä osin valtioneuvoston tehtyä päätöksen uusista tavoitteista koskien energijärjestelmän joustoa, säätövoimaa ja energian varastointia.
---	---

tavoitteita, rakennetta tai painotuksia ei ole tarkistuksen yhteydessä tarkoitus avata. Tavoitteena on, että valtioneuvosto tekee päätöksen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistuksesta vielä vuoden 2026 aikana. 4.2 Muut valtakunnalliset lähtökohdat Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on nostettu esille maakuntakaavan kannalta keskeisiä kansallisia päätöksiä, ohjelmia ja strategioita. LVV nostaa esille seuraavat luonnon ja kulttuuriympäristön vaalimisen näkökulmasta huomionarvoiset valtakunnalliset lähtökohdat kaavan laadintaan: Museovirasto on käynnistänyt valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY-alueet) päivittämisen, johon liittyvä tieto on tarpeen huomioida maakuntakaavoituksessa. RKY-alueiden päivittämistä varten Museovirastossa laaditussa esiselvityksessä tunnistettiin useita RKY-alueisiin liittyviä katvealueita ja päivitystarpeita. Näistä suurimpana yksittäisenä ryhmänä todettiin olevan modernit kulttuuriympäristöt, josta julkaistiin juuri Modernisti maakunnissa - Modernin rakennusperinnön inventointitilanteen tarkastelu -raportti. Modernin rakennusperinnön lisäksi Museovirasto on havainnut muitakin täydennystarpeita RKY-alueiden päivityksiin liittyen. Maakuntakaavaa laadittaessa on tarpeen tarkastella myös voimassa olevan maakuntakaavan arvokkaiden rakennuskohteiden tilanne, joka ei kaikilta osin ole ajan tasalla. Kulttuuriympäristön osalta myös Museoviraston valtakunnallisesti merkittävien arkeologisten alueiden inventoinnin (VARK) sekä ympäristöministeriön valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventoinnin (VAMA) sisällöt tulee huomioida maakuntakaavan laadinnassa. Luonnonympäristön osalta LVV toteaa, että voimassa olevaan Etelä-Savon maakuntakaavaan on sisällytetty soidensuojelun täydennysehdotuskohteista vain valtionmaiden kohteet. Soidensuojelun täydennysehdotuksen kohteet ovat luonnonarvojensa puolesta valtakunnallisesti arvokkaita ja nykyistä	Otetaan huomioon Museoviraston päivitystyö ja muut lausunnossa mainitut muutostarpeet kaavan laadinnassa. Lisätään Museoviraston valtakunnallisesti merkittävien arkeologisten alueiden inventointi (VARK) sekä ympäristöministeriön valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventointi (VAMA) OAS:iin maakuntakaavan lähtöaineistoiksi. Selvitetään mahdollisuudet osoittaa kaavassa soidensuojelun täydennysehdotukseen kuuluvat yksityismaiden kohteet. Täydennetään OAS:a näiltä osin.
--	--

suojelualueverkostoa parhaiten täydentäviä suoalueita, joten myös yksityismaiden kohteet on syytä sisällyttää maakuntakaavaan asianmukaisella merkinnällä ja suunnittelumääräyksellä. Etelä-Savon alueelta on lisäksi inventoitu monimuotoisuudelle arvokkaita uhanalaisia piensoita, lettoja, osana SYKEN vetämää LETOT-hanketta. Etelä-Savossa kyseiset suot ovat harvinaisia ja vähintään maakunnallisesti merkittäviä. Nykyisen suojelualueverkoston ulkopuolelle sijoittuvat kohteet ovat hyvä lisä maakuntakaavan luonto- tai suojelualuekohteisiin. Inventointiaineisto on saatavissa Suomen Ympäristökeskukselta viranomaiskäyttöön. 5 Maakuntakaavan vaikutusten arviointi Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on avattu yleisellä tasolla suunnitelmaa kaavan vaikutusten arvioinnista. LVV kiinnittää liiton huomiota erityisesti kaavaratkaisun ilmastovaikutusten selvittämiseen ja arviointiin, sillä maakuntakaavoituksella on keskeinen rooli kestävän ja ilmastoviisaan alue- ja yhdyskuntarakenteen edistämisessä. Maakuntakaavan tarkastelutason noustessa strategisemmaksi on tällä tasolla tärkeä tunnistaa ilmaston ja kiertotalouden maankäytöllisiä tarpeita ja kytköksiä palvelemaan myös alempitasoista suunnittelua. Energiainfran tarkoituksenmukainen sijoittaminen (tuotanto, kulutus, varastointi) ja luonnonvarojen kestävä hyötykäyttö (mm. teolliset symbioosit) sekä toisaalta näiden rinnalla yhtenäisen ja laadukkaan maakunnallisen viherrakenteen turvaaminen ovat keskeisiä, osin VAT-tarkistuksessa esille nousevia ilmastokysymyksiä. Ilmastotekijöiden näkeminen läpileikkaavasti osana ympäristön, elinkeinojen ja asumisen kestävyystarkasteluja luo merkittävää lisäarvoa suunnitteluun.	Hankitaan aineisto viranomaiskäyttöön ja selvitetään mahdollisuudet täydentää maakuntakaavan luonto- tai suojelualuekohteita näiltä osin. Täydennetään OAS:a näiltä osin. Ilmastonmuutos ja sen hillintä on tunnistettu yhdeksi maakuntakaavan tavoitteita ja sisältöä ohjaavaksi toimintaympäristön muutostekijäksi. Kaavan vaikutusten arvioinnissa tunnistetaan ja arvioidaan kaavan merkittävät vaikutukset ilmastonmuutokseen.
---	--

Riihisaari-Savonlinnan museo/Etelä-Savon alueellinen vastuumuseo	Vastine
Etelä-Savon maakuntaliitto on pyytänyt Savonlinnan museon lausuntoa Etelä-Savon maakuntakaava 2045 osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Kaavan sisältö ja tavoitteet tarkentuvat Etelä-Savon maakuntastrategian, jota valmistellaan kaavan kanssa yhtäaikaaisesti, tavoitteiden kautta. Yksi maakuntakaavassa käsiteltävistä teemoista on kulttuuriympäristöt. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on asiallisesti tuotu esille kaavan laatimisen lakipohja ja selvityksissä mainitaan mm. maakunnallisesti arvokkaiden modernin rakennetun kulttuuriympäristöjen arvoitus ja Etelä-Savon kulttuuriympäristöstrategia 2026–2035. Valtakunnallisista strategioista mainitaan mm. Kulttuuriperintöstrategia 2023–2030. Edellisen maakuntakaavapäivityksen jälkeen uusia kulttuuriympäristöihin liittyviä selvityksiä on ainakin VAMA 2021 (valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet) ja VARK (valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset alueet, 2025). Kaavaprosessissa on hyvä tarkastaa olemassa olevat maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristökohteet. Joitakin kohteita on purettu ja ainakin yksi sijaintivirhe on tullut vastaan. Museo pitää erittäin hyvänä, että kaavassa otetaan huomioon moderni rakennusperintö. Modernin rakennusperinnön arvottamista on tehty maakunnassa vuosina 2015–2019, jonka jälkeen tieto on lisääntynyt yksittäisten inventointien ja paikallisten selvitysten myötä. Myös jo arvioituissa kohteissa on voinut tapahtua muutoksia, joten tietojen ajantasaisuus on syytä tarkistaa. Maakuntamuseo mainitaan viranomaisissa, joiden toimialaa suunnitellussa käsitellään (7.1 osalliset). "Maakuntamuseo" tulee vaihtaa muotoon "alueellinen vastuumuseo"	Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa täydennetään huomioimalla valtioneuvoston päätöksillä hyväksytyt valtakunnalliset maisema- ja kulttuuriympäristöinventoinnit: VAMA 2022, VARK 2024. Maakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristökohteiden tiedot tarkistetaan kaavatyön yhteydessä, huomioiden mahdolliset muutokset kohteissa sekä käytettävissä oleva ajantasainen inventointi- ja selvitysaineisto. Myös moderni rakennusperintö otetaan huomioon kaavatyössä. Osallisia koskevaan kohtaan (7.1 Osalliset) tehdään esitetty korjaus, ja termi "maakuntamuseo" muutetaan muotoon "alueellinen vastuumuseo".

Traficom 23.6.2026	Vastine
Kiitos lausuntopyynnöstä koskien Etelä-Savon maakuntakaava 2045 (kokonaismaakuntakaava) osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa. Traficom ei anna OAS vaiheesta lausuntoa, mutta annamme mielellämme lausunnon tulevasta kaavaluonnoksesta.	Merkitään tiedoksi.
Metsähallitus	Vastine
Metsähallituksen lausunto Etelä-Savon maakuntakaavan 2045 osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta Etelä-Savon maakuntahallitus päätti 18.5.2026 (67 §) käynnistää Etelä-Savon maakuntakaava 2045:n laadinnan. Maakuntakaava laaditaan kokonaiskaavana ja siinä käsitellään maakunnan kehittämisen kannalta keskeiset maankäyttökysymykset. Metsähallitus on tutustunut osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan ja antaa lausunnon valtion maa- ja vesiomaisuuden haltijana ja hoitajana. Metsähallitus harjoittaa toimialallaan liiketoimintaa ja hoitaa sille säädettyjä julkisia hallintotehtäviä. Julkisiin hallintotehtäviin kuuluu valtion perustettujen luonnonsuojelualueiden ja suojeluun varattujen alueiden hallinta ja hoito. Lisäksi Metsähallitus on tiettyjen lajien, kuten saimaannorpan ja maakotkan valtakunnallisesta seurannasta ja suojelun edistämisestä vastaava taho. Valmisteilla on kokonaismaakuntakaava, jonka laatimisen ajureina ovat muun muassa hiilineutraalin energiajärjestelmän kehittäminen ja ilmastomuutos. Teeman kannalta keskeistä on energiantuotannon ja siirtolinjojen sijainninohjaus kaavamerkinnoin sekä suunnittelumääräyksiin, ja vaikutusten arviointi, jossa erityisesti tuulivoiman osalta on tunnistettava riittävän laaja vaikutusalue. Hallitusohjelman vihreän siirtymän tavoitteiden saavuttamiseksi maakuntakaavan tulisi kuitenkin olla uusiutuvaa energiantuotantoa mahdollistava. Maakuntakaavasunnittelussa on hyvä osoittaa uusiutuvalla energialle riittävästi alueita, sillä hankekohtaisen	Vaikutusten arvioinnin kautta tarkastellaan tarkemmin alueiden soveltuvuutta sekä eri maankäyttömuotojen yhteensovittamista. Samalla kaavassa huomioidaan alueiden toteuttamiskelpoisuus ja ympäristövaikutukset. Merkitään tiedoksi.

suunnittelun edetessä ja selvitysten valmistuttua osa maakuntakaavassa uusiutuvalla energialle varatuista alueista tulee osoittautumaan toteuttamiskelvottomiksi. Maakuntakaavasuunnittelun tulee olla suurpiirteistä ja jättää tilaa tarkentavalle hankekohtaiselle suunnittelulle ja selvityksille, niin että maakunnan uusiutuvan energian potentiaali pystytään hyödyntämään mahdollisimman tehokkaasti. Valtion suojelualueista ja suojeluun varatuista perustamattomista suojelualueista on saatavilla SYKEN avoin paikkatietoaineisto (https://www.syke.fi/fi/ymparistotieto/ladattavat-paikkatietoaineistot, "Valtion muut suojelualueet"). Tuoreimmasta Metsähallituksen suojelualue-esityksestä (julkaistu 28.5.2026) Etelä-Savon maakuntaan sisältyy Hiekkaniemen alue (14 ha) Savonlinnassa. Tämän kohteen paikkatietoaineisto on saatavilla Metsähallituksesta. Luonnon monimuotoisuuden huomioimiseen liittyvänä kaavoituksen tausta-aineistona Metsähallitus muistuttaa ajantasaisesta saimaannorpan lisääntymis- ja levähdyspaikka-aineistosta, mikä on saatavilla Laji.fi -palvelusta, sekä pesätihentymistä, joista kartta löytyy Metsähallituksen karttapalvelusta: https://www.metsa.fi/luonto-ja-kulttuuriperinto/lajiensuojelu/saimaannorppa/pesatihentymat/. Etelä-Savossa on vuoden 2026 aikana alkamassa alueellisen luonnon monimuotoisuuden toimeenpanosuunnitelman (LUMO-ohjelma) laatiminen. Jo aiemmin Helmi-METSO-yhteistyöryhmä on tunnistanut Etelä-Savosta monimuotoisuuden kannalta tärkeän keskittymän Rantasalmen ja Savonlinnan alueelta. Nämä on syytä huomioida kaavatyössä. Kaavaratkaisu voi aiheuttaa vaikutuksia Natura-alueverkostoon, jolloin vaikutusarviointiin tulee sisällyttää selvitys luonnonsuojelulain 35§ mukaisen Natura-arvioinnin tarpeesta. Metsähallitus varaa mahdollisuuden lausua sekä kaavaluonnoksesta että -ehdotuksesta, ja osallistuu mahdollisuuksien mukaan viranomaisneuvotteluihin.	Merkitään tiedoksi. Merkitään tiedoksi.
---	---

Muilta osin Metsähallituksella ei ole lausuttavaa osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Metsähallitus pyytää, että lausuntoon lähetetään vastine sähköpostiosoitteeseen kirjaamo@metsa.fi	
---	--

Museovirasto	Vastine
Etelä-Savon maakuntaliitto on pyytänyt Museoviraston lausunnon Etelä-Savon maakuntakaava 2045:n osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Museovirasto on perehtynyt suunnitelmaan ja esittää siitä lausuntonaan seuraavan keskittyen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioimiseen kaavassa. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan tavoitteena on kokonaismaakuntakaava, jonka sisällöllinen laajuus muotoutuu kaavaprosessin kuluessa vuorovaikutteisen suunnittelun kautta. Alustavasti tunnistettuja teemoja ovat muun muassa puhtaan siirtymän mukainen energiantuotanto, huoltovarmuus ja turvallisuus sekä ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen. Teemavalinnat ovat perusteltuja ja ajankohtaisia toimintaympäristön muutosten vuoksi. Myös kulttuuriympäristön on tarkoitus sisältyä käsiteltäviin teemoihin. Etelä-Savon maakuntakaavan yleisenä tavoitteena on luoda edellytykset hyvälle elin- ja toimintaympäristölle ja sitä kautta vahvistaa maakunnan kilpailukykyä sekä huoltovarmuutta. Kaavalla tavoitellaan sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristön kannalta vastuullista aluerakennetta, saavutettavuutta sekä tuetaan luonnonvarojen kestäväää käyttöä. On hyvä huomata, että arvostettu ja hoidettu kulttuuriympäristö kytkeytyy monin tavoin näiden tavoitteiden saavuttamiseen. Esimerkiksi kulttuuriperinnön merkitys on laajasti tunnistettu yhteisöllisen resilienssin ja kriisinkestävyiden yhteydessä vahvistavaksi tekijäksi ja henkiseksi voimavaraksi.	

Alueidenkäyttölain mukaisissa maakuntakaavan sisältövaatimuksissa edellytetään erityisen huomion kiinnittämistä maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Tämän vuoksi on perusteltua, että kulttuuriympäristö sisältyy nyt tarkasteltaviin teemoihin. Maakuntakaavaa laadittaessa on otettava huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Niiden toteuttamisen tärkeänä lähtökohtana ovat valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden (VAMA 2022), valtakunnallisesti merkittävien arkeologisten kohteiden (VARK 2024) ja valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY 2009) inventoinnit. Valtakunnallisten päätösten, ohjelmien ja strategioiden yhteydessä mainitaan valtioneuvoston vuonna 2023 hyväksymä Kulttuuriperintöstrategia 2023–2030. Tämä on hyvä kirjaus. Lisäksi osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa voitaisiin perustellusti todeta myös maisemaa ja kulttuuriympäristöä koskevat valtioneuvoston päätöksillä hyväksytyt valtakunnalliset inventoinnit: VAMA 2022, VARK 2024 ja RKY 2009. Maakuntakaavassa hyödynnettävinä selvityksinä mainitaan muun muassa Etelä-Savon kulttuuriympäristöstrategia 2026–2035 ja maakunnallisesti arvokkaiden modernin rakennetun kulttuuriympäristöjen arvottaminen. 1900-luvun jälkipuolen rakentamisesta tarvitaan ajantasainen tietopohja; Etelä-Savon kulttuuriperintörekisterissä onkin esimerkiksi 19 kunnantalorakennusta, joista moni edustaa modernia rakennusperintöä. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan maakuntakaavaa varten ei olla laatimassa kulttuuriympäristöä koskevia selvityksiä. Lisäselvitysten laatimistarve tarkentuu kaavan laatimisen tavoite- ja valmisteluvaiheessa. Täydentävien kulttuuriympäristöselvitysten tarve tulee arvioida tässä yhteydessä.	Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa täydennetään huomioimalla valtioneuvoston päätöksillä hyväksytyt valtakunnalliset maisema- ja kulttuuriympäristöinventoinnit: VAMA 2022, VARK 2024 ja RKY 2009.
--	--

Vaihemaakuntakaavan vuorovaikutusta koskevaan osaan ei ole huomautettavaa: Riihisaari - Savonlinnan museo on mukana kaavan ohjausryhmässä ja myös Museovirasto mainitaan kaavan osallisena. Kaavan vaikutusten arviointi kohdistuu säädösten velvoittamalla tavalla myös kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön. Koska maakuntakaavassa tullaan osoittamaan näiden yhteyteen ilmeisen raskastakin uutta maankäyttöä, on tärkeää, että vaikutustarkastelut ovat riittävän perusteelliset ja kattavat. Museovirasto pitää osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa asianmukaisesti laadittuna.	
--	--

Suomen metsäkeskus	Vastine
Suomen metsäkeskuksen lausunto Suomen metsäkeskus (myöhemmin Metsäkeskus) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Etelä-Savon maakuntakaava 2045 osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Metsäkeskus on itsenäisenä julkisoikeudellisena laitoksena metsien kestävä hoitoa ja käyttöä sekä niiden monimuotoisuuden säilyttämistä ja metsiin perustuvien elinkeinojen edistämistä koskevia tehtäviä hoitava koko maan kattava kehittämis- ja toimeenpano-organisaatio. Metsäkeskuksen lakisääteisenä tehtävänä on metsiin perustuvien elinkeinojen edistäminen, metsiä koskevan lainsäädännön toimeenpano ja metsätietoihin liittyvien tehtävien hoitaminen. Metsäkeskus on maa- ja metsätalousministeriön strategisessa ja tulosohejauksessa sekä sen valvonnan alainen. Metsäkeskus tarkastelee kokonaisuutta metsälain valvonnan ja kestävään metsätalouteen perustuvien elinkeinojen edistämisen näkökulmasta. Metsäkeskus kiinnittää huomiota myös kaavoituksen ympäristövaikutuksiin.	

Valmistelussa on hyvä huomioida, että metsälakia (1093/1996) sovelletaan esimerkiksi yleiskaavan osalta maa- ja metsätalouteen ja virkistyskäyttöön osoitetuilla alueilla. Yleiskaavan muilla alueilla metsälaki ei ole voimassa. Metsälaki velvoittaa noudattamaan luonnonsuojelulain (1096/1996), vesilain (587/2011), ympäristönsuojelulain (527/2014) ja muinaismuistolain (295/1963) säädöksiä. Maakuntakaavalla ei ole suoranaisia metsätaloutta rajoittavia vaikutuksia, mutta se ohjaa myöhemmässä vaiheessa tapahtuvaa maankäytön suunnittelua. Kun metsälakia ei sovelleta, vaikuttaa se myös muiden metsänkäyttöä ohjaavien lakien voimassaoloon, kuten lakiin metsätalouden määräaikaisesta kannustejärjestelmästä (71/2023) (metka) ja lakiin metsätuhojen torjunnasta (1087/2013) (metsä tuholaki). Nämä lait ovat riippuvaisia metsälain soveltamisesta. Suomen metsäkeskus valvoo metsälainsäädännön noudattamista. Metsänomistajat voivat hakea metka-tukea taimikon ja nuoren metsän hoitoon, terveyslannoitukseen, metsätien tekemiseen, suometsän hoitoon, ympäristötukeen, luonnonhoitohankkeisiin ja kulotukseen. Alueilla, joilla metsälakia sovelletaan, metsälaki ohjaa metsien hoitoa ja käyttöä. Metsälain ohella metsien käyttöä säätelevät myös metsälain nojalla annettu valtioneuvoston asetus metsien kestävästä hoidosta ja käytöstä. Myös ympäristölainsäädännöllä on vaikutuksia metsätalouteen. Metsälaki asettaa metsien hoidolle ja käytölle vähimmäisvaatimukset. Vähimmäisvaatimuksissa säädetään muun muassa puun korjuusta, metsän uudistamisesta ja metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisesta. Vaikutusten arviointi kaavoituksessa MRL 28 §:ssä todetaan, että kaavaa laadittaessa on myös pidettävä silmällä alueiden käytön taloudellisuutta ja sitä, ettei maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle aiheudu kohtuutonta haittaa. Kaavaa	Maakuntaakaava laaditaan ja sen vaikutukset arvioidaan alueidenkäyttölain mukaisesti.
--	--

laadittaessa on myös otettava huomioon Suomen perustuslain 6 §:stä ilmenevä yhdenvertaisuusvaatimus. Se edellyttää muun muassa, että alueiden omistajia ei aseteta kaavassa toisistaan poikkeavaan asemaan, ellei siihen kaavan sisältöä koskevat säännökset huomioon ottaen ole maankäytöllisiä perusteita. MRL 9 §:n mukaan kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Selvitykset on tehtävä koko siltä alueelta, jolla kaavalla voidaan arvioida olevan olennaisia vaikutuksia. Vaikutuksia metsätalouden harjoittamiseen voi olla esimerkiksi kaavojen virkistys-, ulkoilu- ja suojelualuevarauksilla. Suomen metsäkeskus esittää, että kaikkiin mahdollisesti metsätalouteen vaikuttaviin kaavamerkintöihin ja suunnitteluohjeisiin ja -määräyksiin lisätään tarkennus niiden vaikutuksista metsien käyttöön eikä metsien käyttöä rajoiteta tarpeettomasti. Huomioita osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta (OAS) Maakunnan metsänomistajien osallistaminen kaavaprosessiin tulee varmistaa esimerkiksi tiedottamisella maanomistajille. Huomioitavaa on, että kaikki maanomistajat eivät välttämättä asu kaavan vaikutusalueella. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmissa tulee Metsäkeskuksen näkemyksen mukaan kiinnittää huomiota myös siihen, miten kaavan metsätalousvaikutukset on tarkoitus arvioida. Metsäkeskus näkee, että on tärkeää, että osallistumis- ja arviointisuunnitelma sisältää myös kaavan metsätalousvaikutusten kokonaisvaltaisen arvioinnin, joka käsittää luontoarvojen lisäksi vaikutukset myös metsien talouskäyttöön.	Maakuntakaavasta tiedotetaan ja kuulutetaan OAS:ssa kuvatulla tavalla. Uusien maankäyttörajoituksia sisältävien aluevaraustyyppien (esim. jotkin luonnonsuojelualueet, virkistysalueet, rakennussuojelukohteet) maaomistajille tiedotetaan maakuntakaavasta myös henkilökohtaisella kirjeellä, mikäli aluevarauksesta ei ole muussa yhteydessä jo aiemmin tiedotettu. Täydennetään Osallistus- ja arviointisuunnitelmaan näiltä osin.
--	--

Metsäkeskus esittää, että kaavoitusprosessin yhteydessä tulee arvioida laajasti osana elinkeinovaikutuksia myös vaikutuksia alueella harjoitettavaan metsätalouteen. Metsäkeskus muistuttaa sen avoimesta metsävara- ja luontotiedosta, joka on vapaasti hyödynnettävissä vaikutusten arviointiin. Metsäkeskuksella on tietojärjestelmässään metsänomistajien yhteystiedot ja kattava metsä- ja luontotieto. Suomen metsäkeskuksen metsävaratieto on avointa aineistoa ja hyödynnettävissä valmistelutyössä ja sen käyttö on tuotu esille mm. luontoselvityksissä. Metsäkeskukselle voi tehdä tietopyyntöjä suunnittelutyön tueksi, josta on hyötyä esimerkiksi metsänomistajien tavoittamisessa ja luontokartoituksissa. Metsätalouden huomioiminen osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa Suomen metsäkeskus toteaa, että Etelä-Savon maakuntakaava 2045 osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa metsät ja metsätalous on huomioitu yleisellä tasolla osana luonnonvarojen kestäväää käyttöä sekä elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä. Metsiin liittyvät vaikutukset sisältyvät vaikutusten arvioinnin kokonaisuuteen muun muassa luonnonvarojen, ilmaston sekä elinkeinojen näkökulmista. Metsätalouden harjoittamisen näkökulmasta suunnitelma jää kuitenkin yleispiirteiseksi. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa ei ole eritelty metsätalouteen kohdistuvia vaikutuksia omana tarkastelukokonaisuutenaan eikä tarkennettu, miten metsätalouden harjoittamiseen liittyviä vaikutuksia, kuten metsäpinta-alan muutoksia, metsien käyttömahdollisuuksia tai metsätalouteen kohdistuvia rajoitteita, tullaan arvioimaan kaavatyön aikana. Metsäkeskus pitää tärkeänä, että jatkovalmistelussa metsätalous tunnistetaan maakuntakaavassa keskeiseksi elinkeinoksi ja sen toimintaedellytyksiin kohdistuvat vaikutukset arvioidaan riittävällä tarkkuudella osana kaavan vaikutusten arviointia. Metsäkeskus toteaa, että osallistumis- ja arviointisuunnitelma ei itsessään rajoita metsien käyttöä. Maakuntakaavan oikeusvaikutukset	Maakuntaliitto kiittää Metsäkeskusta mahdollisuudesta hyödyntää Metsäkeskuksen metsä- ja luontotietoja sekä tietopyyntöjä osana maakuntakaavan vaikutustenarviointia ja vuorovaikutusta. Kaavan metsätalousvaikutusten arviointi tarkentuu maakuntastrategiassa asetettavien tavoitteiden kautta sekä kaavassa käsiteltävien teemojen ja tehtävien kaavaratkaisujen kautta. Oletuksena on, että metsätalous tunnistetaan maakuntastrategiassa maakunnan keskeiseksi elinkeinoksi. Maakuntakaavan metsätalousvaikutuksia tarkastellaan vaikutusten arvioinnissa osana elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja toimivan kilpailun kehittymistä sekä luonnonvarojen kestäväää käyttöä. Vaikutusten arvioinnissa lähtökohtana on tunnistaa kaavan merkittävät vaikutukset metsätalouteen.
--	---

kohdistuvat pääasiassa viranomaistoimintaan, ja kaavassa mahdollisesti asetettavat rakentamisrajoitukset eivät koske maa- ja metsätalouden harjoittamista varten tarpeellista rakentamista. Metsätalouteen kohdistuvat mahdolliset vaikutukset syntyvät vasta kaavaratkaisujen kautta esimerkiksi suojelualuevarausten, energiahankkeiden tai muiden alueidenkäyttöraatkaisujen myötä. Näiden vaikutusten selvittäminen ja keskinäinen yhteensovittaminen tulee olla keskeinen osa jatkovalmistelua. Suomen metsäkeskus muistuttaa lopuksi, että tarvittaessa asiantuntijamme ovat käytettävissä kaavoitustyössä esille nouseviin kysymyksiin esimerkiksi aluetaloudellisiin vaikutuksiin, metsä- ja luontotietoon ja metsälainsäädännön tulkintaan liittyen.	
---	--

Tukes	Vastine
Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) on tutustunut yllä mainittuun lausuntopyyntöönne. Tukes antaa lausuntonsa kemikaaliturvallisuuslainsäädännön näkökulmasta (390/2005). Tukes muistuttaa huomioimaan kaavoituksen vaikutustenarvioinnissa suunniteltujen toimintojen vaikutukset olemassa oleviin kemikaalilaitoksiin (390/2005) ja vastaavasti kemikaalilaitosten vaikutukset uusiin suunnitteilla oleviin toimintoihin. • Tukesin valvonnassa olevien kemikaalikohteiden konsultointivöhykeluettelo on toimitettu maakuntaliittojen kirjaamoihin. • Lisäksi pelastusviranomaisen valvonnassa on vähäisiä kemikaaleja varastoivia ja käsitteleviä laitoksia, joiden mahdollisilla onnettomuuksilla voi olla vaikutusta kaavoitukseen. • Tuulivoimalat: Lähtökohtainen suojaetäisyys tuulivoimalasta tuotantolaitokseen on 600 m. Jos etäisyys on lyhyempi, tulee tehdä selvitys tuulivoimalan turvallisesta sijoittamisesta.	Merkitään tiedoksi.

Arvioinnissa huomioitava mm. tornin kaatuminen, lapojen irtoaminen, jään kertyminen ja irtoaminen sekä tulipalo. • Useat energiamurrokseen liittyvät toiminnot (esim. bio- ja kiertotalouskohteet, vetylaitokset) saattavat edellyttää Tukesin kemikaaliturvallisuushupaa tai ilmoitusta pelastusviranomaiselle (390/2005). Tukes suosittelee uusien laajamittaisten tuotantolaitosten merkintää T/kem-kaavamerkinnällä jo maakuntakaavatasolla. Tuotantolaitosten ympäristöön varataan riittävät suojaetäisyydet onnettomuuksien vaikutusten leviämisen ehkäisemiseksi. • Lisätietoa kaivoslain mukaisten hakemusten ja päätösten alueista Kaivosrekisterin karttapalvelu Mikäli teillä on erityiskysymyksiä Tukesille, toimittakaa Tukesille yksilöity lausuntopyyntö kirjaamoomme kirjaamo@tukes.fi. Muussa tapauksessa Tukes ei anna asiasta uutta lausuntoa. Tukesin ohjeistusta ja lisätietoja kemikaalilaitosten ja onnettomuusvaarallisten laitosten lähialueen maankäytön suunnittelusta ja lausuntojen pyytämisestä löydätte Tukesin verkkosivuilta:	
---	--

Muut lausunnon antaneet

Etelä-Savon maakuntavaliokunta: MTK Etelä-Savo, MHY Etelä-Savo, MHY Mänty-Saimaa, MTK Metsänomistajat	Vastine
Etelä-Savon maakuntavaliokunta kiittää mahdollisuudesta lausua Etelä-Savon maakuntakaava 2045 osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Edustamme noin 15000 eteläsavolaista maa- ja metsänomistajia ja heidän perheenjäseniä. Vuorovaikutus ja osallistuminen Etelä-Savon maakuntavaliokunta pitää tärkeänä vuorovaikutuksen ja osallistumismahdollisuuksien varmistamista kaavaprosessin aikana. Esitämme, että yleisötilaisuuksia ja sidosryhmäkohtaisia keskusteluja järjestetään jo aloitusvaiheen jälkeen ja erityisesti valmisteluvaiheessa, eikä vasta kaavaehdotusvaiheessa. Varhainen vuorovaikutus tukee laadukasta valmistelua, vahvistaa osallisten mahdollisuuksia vaikuttaa kaavan sisältöön sekä parantaa kaavan hyväksyttävyyttä. Maanomistajien asema ja oikeudenmukaisuus Etelä-Savon maakuntavaliokunta korostaa, että maanomistajat ovat keskeisiä osallisia maakuntakaavoituksessa, ja heidän osallistumis- ja vaikutusmahdollisuutensa tulee varmistaa koko suunnitteluprosessin ajan. Paikallisten asukkaiden ja maanomistajien kuuleminen on edellytys laadukkaalle ja hyväksyttävälle suunnittelulle. Kaavoituksessa tulee kunnioittaa perustuslain mukaista omaisuudensuojaa. Maankäyttöratkaisuissa on huolehdittava siitä, ettei yksittäisille maanomistajille aiheudu kohtuutonta haittaa. Etelä-Savon maakuntavaliokunta katsoo, että valmistelussa on otettava huomioon uuden alueidenkäyttölain mukaiset linjaukset jo	

alusta alkaen, jotta kaavaratkaisut ovat tulevan lainsäädännön mukaisia ja pitkäjänteisiä.

Lisäksi Etelä-Savon maakuntavaliokunta korostaa, että vihreän siirtymän hankkeiden toteuttaminen edellyttää paikallista hyväksyttävyyttä. Suunnittelussa tulee huomioida hankkeiden vaikutusten oikeudenmukainen kohdentuminen eri puolille maakuntaa, jotta hyväksyttävyyden edellytykset täyttyvät.

Maa- ja metsätalouden huomioiminen

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa ei riittävällä selkeydellä ilmene, miten maa- ja metsätalous huomioidaan kaavan teemoissa ja tavoitteissa.

Etelä-Savon maakuntavaliokunta korostaa, että maa- ja metsätalous ovat maakunnan keskeisiä elinkeinoja ja merkittäviä maankäyttäjiä. Niillä on olennainen rooli muun muassa huoltovarmuudessa, bio- ja kiertotaloudessa, uusiutuvan energian tuotannossa sekä maiseman ja luonnon monimuotoisuuden ylläpidossa. Etelä-Savon maakuntavaliokunta esittää, että maa- ja metsätalous nostetaan selkeästi esiin maakuntakaavan teemoissa tai vähintään vahvana läpileikkaavana tarkastelunäkökulmana.

Maaseutuvaikutusten arviointi

Vaikutusten arviointia koskeva kuvaus on yleispiirteinen, eikä maaseutuvaikutusten arviointi nouse siinä riittävän selkeästi esiin. Etelä-Savon maakuntavaliokunta esittää, että maakuntakaavan valmistelussa tehdään systemaattinen maaseutuvaikutusten arviointi. Arvioinnissa tulee tarkastella erityisesti maaseudun elinkeinojen toimintaedellytyksiä, maatilojen ja metsätalouden kehittämismahdollisuuksia, maankäytön muutosten vaikutuksia tuotantoon ja investointeihin sekä maaseudun elinvoimaa.

Itä-Suomi-vaikutusten arviointi

Etelä-Savon maakuntavaliokunta katsoo, että maakuntakaavan valmistelussa tulee huomioida myös laajempi alueellinen näkökulma. Esitämme, että kaavassa arvioidaan sen vaikutuksia Itä-Suomen

tasolla. Arvioinnin tulisi kattaa muun muassa alueen kilpailukyky, elinkeinojen toimintaedellytykset, logistiset yhteydet sekä huoltovarmuuden kokonaisuus.

Yhteenveto

Etelä-Savon maakuntavaliokunta esittää, että:

- vuorovaikutusta vahvistetaan järjestämällä yleisötilaisuuksia jo valmisteluvaiheessa, ei vasta kaavaehdotusvaiheessa;
- maanomistajien osallistuminen varmistetaan koko kaavaprosessin ajan ja paikallisten asukkaiden kuulemista vahvistetaan;
- kaavoituksessa kunnioitetaan perustuslain mukaista omaisuudensuojaa eikä yksittäisille maanomistajille aiheuteta kohtuutonta haittaa;
- maa- ja metsätalous tuodaan selkeämmin esiin maakuntakaavan teemoissa ja tarkastelussa erityisesti niiden keskeinen rooli huoltovarmuuden, energiaomavaraisuuden ja kestävän biotalouden näkökulmasta huomioiden;
- paikallisten raaka-aineiden jatkojalostuksen alueellista kehittämistä
- edistetään osana maakunnan elinvoiman ja huoltovarmuuden vahvistamista; vihreän siirtymän hankkeissa huomioidaan paikallinen hyväksyttävyys sekä vaikutusten oikeudenmukainen kohdentuminen eri puolille maakuntaa;
- huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden näkökulmasta varmistetaan
- kattavat ja toimintavarmat tietoliikenneyhteydet, erityisesti valokuituverkkojen saatavuus koko maakunnan alueella.
- vaikutusten arviointia täydennetään systemaattisella maaseutuvaikutusten arvioinnilla;
- kaavan vaikutuksia tarkastellaan myös Itä-Suomi-tasolla;

Kaavan valmisteluvaiheessa järjestetään sidosryhmä ja yleisötilaisuuksia yhdessä Maakuntastrategia 2045 työhön liittyen. Kaavan laadinnan etenemisestä tiedotetaan ja kaavan nähtävillä oloista kuulutetaan OAS:n mukaisesti. **Kaavan luonnosvaiheessa järjestetään esittelytilaisuuksia tarvittaessa, täydennetään OAS:a näiltä osin**

Alueidenkäyttölain mukaan maakuntakaava ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle

Maakuntakaavassa yhteensovitetään erilaisia maan- ja alueidenkäytön tarpeita. Maakuntakaavassa käsiteltävät teemat ja niiden käsittelytapa tarkentuvat kaavan tavoitteiden kautta ja kaavan laadinnan edetessä. Maakuntakaava 2045:n tavoitteet täsmentyvät saman myös aikaisesti laadittavan Maakuntastrategia 2045:n tavoitteiden sekä vuorovaikutteisen suunnitteluprosessin kautta. Osa lausunnossa esille nostetuista teemoista ja tavoitteista voidaan ottaa huomioon maakuntastrategiassa. Otetaan lausunnossa esitetyt näkökohdat huomioon kaavan ja strategian tavoitteiden määrittelyssä.

Maakuntakaavan vaikutukset arvioidaan alueidenkäyttölain mukaisesti. Maaseutuvaikutuksia arvioidaan maaseudun elinkeinojen toimintaedellytysten näkökulmasta.

• uuden alueidenkäyttölain linjaukset otetaan huomioon jo valmistelun alkuvaiheessa; Etelä-Savon maakuntavaliokunta on valmis osallistumaan aktiivisesti maakuntakaavan jatkovalmisteluun ja tuomaan maa- ja metsätalouden asiantuntemuksen suunnittelutyön tueksi.	Kaavan vaikutuksia arvioidaan tarpeellisilta osin myös Etelä-Savon maakuntaa laajemmin. Kaavan laadinnassa otetaan alusta alkaen huomioon ennakoiden uusi alueidenkäyttölaki. On kuitenkin muistettava, että hyväksyttäväksi esitettävän kaavan laadinta perustuu aina kulloinkin voimassa olevaan lainsäädäntöön. Etelä-Savon maakuntavaliokunta kutsutaan mukaan maakuntakaavan sidosryhmätilaisuuksiin ja se on myös edustettuna maakuntakaavan seurantaryhmässä.
--	---

Geologian tutkimuskeskus	Vastine
Geologian tutkimuskeskus (GTK) kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta Etelä-Savon maakuntakaava 2045 Osallistumis- ja arviointisuunnitelma. GTK ei lausu asiasta.	Merkitään tiedoksi.

BirdLife Suomi ry	Vastine
Asia: Mieli-pide Etelä-Savon maakuntakaavan 2045 osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta BirdLife Suomi lausuu osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta mielipiteenään seuraavaa.	

Kaavatyön yhteydessä laadittavat selvitykset Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa ei riittävällä tarkkuudella avata sitä, millaisia ja miten kattavia selvityksiä kaavaa varten ollaan laatimassa. Ilman tarkempaa tietoa osalliset eivät pysty arvioimaan selvitysten riittävyyttä. Pidämme tätä merkittävänä puutteena. Kattava ja avoin suunnitelma helpottaa ja nopeuttaa kaavaprosessia, ja vähentää myöhemmin, mm. kaavan vaikutusten arviointia tehdessä, esiin tulevien selvitystäydennysten tarvetta. Hyvin suunnitellut ja tehdyt luontoselvitykset ja niihin perustuvat vaikutusten arvioinnit ovat välttämättömiä kaavoituksessa, jossa yhteensovitetaan luonnon monimuotoisuuden suojelu muihin maankäyttöpaineisiin. Etenkin tuuli- ja aurinkovoiman sijoittelu vaatii verraten kattavat ja ajantasaiset linnustoselvitykset linnustoon kohdistuvien yhteisvaikutusten arviointeja varten. Arvioinnissa on huomioitava kaikkien maakuntakaava-alueella, ja muilla lähialueilla olevien ja suunniteltavien voimala-alueiden yhteisvaikutukset linnustoon ja luonnon monimuotoisuuteen, sekä siltä osin kuin voimala-alueiden läheisyydessä on Natura-alueita tai muita tärkeitä lintualueita, voimala-alueiden toteuttamisen vaikutukset paitsi kuhunkin alueeseen myös alueiden kokonaisuuteen. Keskeisiä lajeja yhteisvaikutusten tunnistamisessa ovat esimerkiksi suurikokoiset uhanalaiset haukat (kuten hiirihaukka ja mehiläishaukka), pöllöt ja kaakkuri. Luonnon monimuotoisuuden huomiointi Suomi on kansainvälisin sopimuksin sitoutunut suojelemaan 30 % pinta-alastaan, ja siitä 10 % tiukasti, vuoteen 2030 mennessä. Nämä sitoumukset tulee ottaa huomioon myös maakuntakaavan suunnittelussa. Sitoumukset tarkoittavat suojelupinta-alan tuntuvaa lisäämistä kaava-alueella. Nykyisten suojelualueiden laajentamista ja uusien alueiden perustamista tulee edistää jo kaavatyön varhaisessa vaiheessa. Suojelualaa on tärkeää lisätä myös asutuskeskusten lähistöllä, jolloin tuetaan samalla virkistyskäyttöä ja matkailua.	Maakuntakaava tulee perustumaan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin, joita tehtäessä otetaan huomioon maakuntakaavan yleispiirteisyys ja kaavan tarkoitus. Kaavan teemallinen laajuus ja sisältö tarkentuvat suunnittelun edetessä tavoite- ja valmisteluvaiheessa ja samalla tarkentuu selvitystarpeet. Listaa laadittavista ja laadituista selvityksestä täydennetään OAS:iin kaavatyön edetessä. Lisäksi selvitykset julkaistaan Etelä-Savon maakuntaliiton sivuilla.
---	--

Maakuntatasolla on huolehdittava myös ekologisten yhteyksien vahvistamisesta riittävän sitovin kaavamerkinnoin. Tärkeiden lintualueiden huomiointi Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta ei käy ilmi, että kaavatyössä olisi tarkoitus hyödyntää olemassa olevia linnustoa koskevia selvityksiä kaava-alueelta. Kehotamme painokkaasti Etelä-Savon liittoa ottamaan alla mainitut raportit huomioon kaavan laadinnassa. Raportit perustuvat parhaaseen saatavilla olevaan tietoon alueen linnustosta. Mäntyharjun kunnan (ja entisen Pertunmaan kunnan alueen) osalta raportti maakunnallisesti tärkeistä lintualueista (MAALI-alueet) on julkaistu vuonna 2019 Päijät-Hämeen lintutieteellisen yhdistyksen toimesta (Päijät-Hämeen lintupaikkaopas). Muun kaava-alueen osalta Etelä-Savon lintuharrastajat Oriolus ry on suorittanut maakunnallisesti merkittävien lintualueiden rajaustyön. Alueiden tiedot mukaan lukien paikkatietorajaukset ovat saatavilla BirdLife Suomen verkkosivuilta. MAALI-alueiden ajantasaisuuden tarkistustyö on parhaillaan käynnissä, minkä vuoksi maakunnallisesti tärkeitä alueita koskevat tiedot voivat pieneltä osin muuttua kaavatyön aikana. Kaava-alueelle sijoittuu myös yksi kansainvälisesti tärkeä (Important Bird and Biodiversity Areas, IBA-alue) lintualue: Pihlajaveden IBA-alue. Pidämme tärkeänä, että nämä lintujen kannalta tärkeimmät alueet osoitetaan kaavakartoilla asianmukaisin suojelumerkinnoin. Kaavan laadinnassa tulee tuulivoiman osalta hyödyntää selvitysaineistona myös vuonna 2023 päivitettyä Lintujen päämuuttoreitit Suomessa - raporttia (Lehtiniemi & Toivanen 2023). Raportti on saatavissa BirdLife Suomen verkkosivuilta. Pyydämme ystävällisesti Etelä-Savon liittoa ottamaan edellä esittämämme asiat huomioon kaavatyössä.	Kaavan laadinnassa otetaan huomioon lausunnossa mainitut raportit sekä hyödynnetään BirdLife Suomen tuottamia selvityksiä ja paikkatietoaineistoa.
--	---

Järvi-Suomen Energia	
Etelä-Savon maakuntakaava 2045 osallistumis- ja arviointisuunnitelma Järvi-Suomen Energia pitää tärkeänä Etelä-Savon maakuntakaavan päivittämistä. Erityisen positiivisena ja tärkeänä havaintona pidämme muutostekijöissä esille nostettua energiantuotannon ja -kulutuksen murrostilannetta. Järvi-Suomen Energia toimii Etelä-Savon alueella verkkoluvan omaavana verkonhaltijana, jonka vastuulla on myös alueen sähkönjakeluverkon kehittämis- ja liittämisvelvollisuus. Velvollisuudet täyttääksemme ja Etelä-Savon elin- ja toimintaympäristöä, kilpailukykyä ja huoltovarmuutta kehittääksemme osallistumme mielellämme maakuntakaavan päivittämiseen liittyvään vuoropuheluun ja yhteistyöhön maakuntaliiton ja muiden sidosryhmien kanssa. Järvi-Suomen Energia on lausunut 27.9.2023 Etelä-Savon 4. maakuntakaavaa ja noston jo kyseisen kaavan valmistelussa esille puuttuvia voimajohtokäytäviä, toteutuneita voimalinjoja sekä uusia tarpeellisia voimajohtojen yhteystarpeita. Neljäs maakuntakaava keskittyi kuitenkin tuulivoima-alueisiin, eikä lausuntomme mukaisia muutoksia pystytty 4. maakuntakaavan yhteydessä huomioimaan. Toivomme 2045 maakuntakaavan huomioivan alla esitetyt muutospyyntöjä sekä lisäystarpeet. Puuttuvat voimajohtokäytävät Voimassa olevista vaihemaakuntakaavoista puuttuu alla olevassa kuvassa 1. esitetty Kangasniemellä sijaitseva Olympiakylä – Lapaskangas 110 kV voimajohto. Kyseinen jo olemassa oleva voimajohtokäytävä pyydetään huomioimaan ja lisäämään 2045 maakuntakaavan valmistelun yhteydessä.	Osoitetaan maakuntakaavassa voimajohtolinja Olympiakylä-Lapaskangas olemassa olevan voimajohtona.



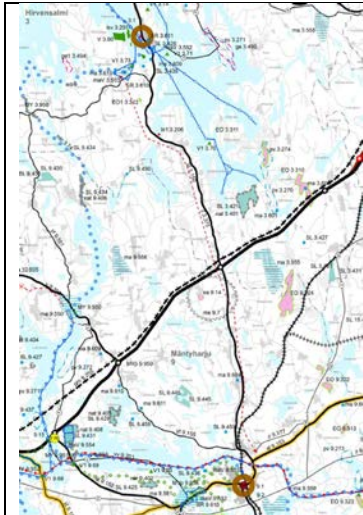
Kuva 1. Puuttuva 110 kV suurjänniteilmajohdon voimajohtokäytävä Kangasniemellä (Olympiakylä - Lapaskangas)

Lisäksi voimassa olevista maakuntakaavoista puuttuu Savonlinnasta 110 kV vesi- ja maakaapelia. Mikäli maakuntakaavassa tulee esittää myös suurjännitteiset vesi- ja maakaapelit, pyydämme tähän liittyen erillistä yhteydenottoa lausunnon antajaan.

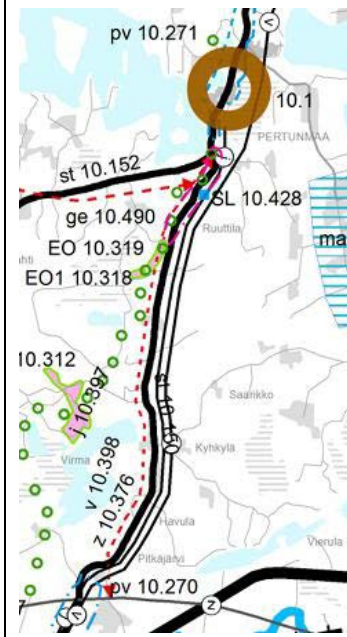
Toteutuneet voimalinjat

Voimassa olevassa maakuntakaavassa on esitetty voimalinjan yhteystarve välille Kieppi – Hirvensalmi (kuva 2) ja Kuortti – Pertunmaa (kuva 3). Kyseiset osuudet ovat jo rakennettu 110 kV ilmajohdolla ja voimajohtojen yhteystarpeet pyydetään muuttamaan voimajohtokäytäviksi. Tarkemmat sijaintitiedot voidaan toimittaa erillisestä pyynnöstä päivitettäväksi uuteen maakuntakaava-aineistoon.

Osoitetaan maakuntakaavassa lausunnossa mainitut voimajohtolinjat olemassa olevina voimajohtoina.



Kuva 2. Voimalinjan yhteystarve Kieppi – Hirvensalmi. Kyseinen johto-osuus on jo rakennettu 110 kV ilmajohtona.



Kuva 3. Voimalinjan yhteystarve Kuortti – Pertunmaa.
Kyseinen johto-osuus on jo rakennettu 110 kV
ilmajohtona.

Muutokset voimajohtojen yhteystarpeisiin

Pyydämme muuttamaan voimassa olevissa maakuntakaavoissa esitetyn Pertunmaa – Joutsa voimajohdon yhteystarpeen sijainnin alla olevassa kuvassa 4. esitettyyn sijaintiin. Kuvaan on hahmoteltu alustava reitti, mutta reittiä ei ole vielä tarkemmin suunniteltu tai kartoitettu, joten pyydämme tekemään lisäyksen voimajohdon yhteystarpeena, koska tiedossa on vain suunniteltu alku- ja loppupiste. Karttapohjana on käytetty voimassa olevia maakuntakaavojen karttoja, johon on lisätty siirrettävä voimajohdon yhteystarve punaisella nuolisoittimilla varustetulla katkoviivalla.

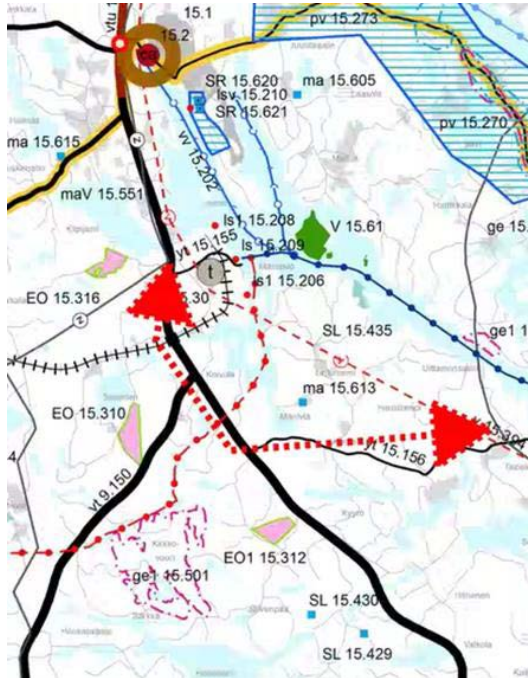


Kuva 4. Voimajohtoyhteystarpeen Pertunmaa – Joutsa sijaintimuutos

Uudet voimajohtojen yhteystarpeet

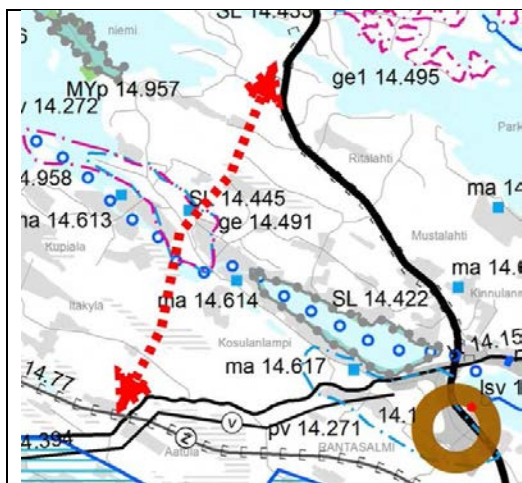
Lisäksi pyydämme ottamaan huomioon 2045 maakuntakaavan suunnittelussa uusina voimajohtojen yhteystarpeina alla olevissa kuvissa esitetyt sijainnit.

Alustavat reitit, mutta reittejä ei ole vielä tarkemmin suunniteltu tai kartoitettu, joten pyydämme tekemään lisäykset voimajohtojen yhteystarpeina, koska tiedossa on vain suunniteltu alkua- ja loppupiste. *Kuvassa 5.* Ristiina (Montonen – Pellosoieniemi) ja *kuvassa 6.* Rantasalmi (Kuosmala – Porosalmi) yhteystarpeet. Karttapohjana on käytetty voimassa olevia maakuntakaavojen karttoja, joihin on lisätty uudet voimajohtojen yhteystarpeet punaisilla nuoliosoitimilla varustetuilla katkoviivoilla.



Kuva 5. Voimajohdon yhteystarve Ristiina (Montonen – Pellosniemi)

Järjestetään työpalaveri maakuntaliiton ja Järvi-Suomen energian kesken uusien voimajohdoista ja voimajohtojen yhteystarpeista. Selvitetään mahdollisuudet osoittaa esitetyt voimajohtojen yhteystarpeet.



Kuva 6. Voimajohdon yhteystarve Rantasalmi (Kuosmala – Porosalmi)

Mielipiteet

Mielipide 1	Vastine
Lausun Etelä-Savon maakuntakaava 2045:n osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta erityisesti uusiutuvan energian hankkeiden, tuulivoimatuotannon, energiansiirron, maanomistajavaikutusten ja asukkaiden elinympäristöön kohdistuvien vaikutusten osalta. Pidän maakuntakaavan uudistamista sinänsä tarpeellisena, mutta osallistumis- ja arviointisuunnitelma on uusiutuvan energian hankkeiden osalta vielä liian yleispiirteinen. OAS:ssa tunnistetaan puhtaan siirtymän energiantuotanto, energian siirto, datatalous, huoltovarmuus ja ilmastomuutoksen hillintä keskeisiksi teemoiksi, mutta siinä ei vielä riittävästi kerrota, millä kriteereillä teollisen mittakaavan energia-alueita, tuulivoima-alueita, sähkönsiirtoreittejä ja niihin kytkeytyviä teollisia hankkeita arvioidaan suhteessa asutukseen, vapaa-ajan asumiseen, maanomistukseen, luontoarvoihin, maisemaan, matkailuun ja virkistyskäyttöön. Maakuntakaavalla on huomattava ohjausvaikutus kuntakaavoitukseen ja viranomaisten päätöksentekoon. Tämän vuoksi uusiutuvan energian hankkeita ei tule käsitellä vain elinkeino- ja ilmastotavoitteiden näkökulmasta, vaan myös haittojen, oikeudenmukaisen taakanjaon ja maanomistajien aseman näkökulmasta. Maakuntakaavan valmistelussa tulee nimenomaisesti arvioida, ettei maanomistajille, vapaa-ajan asukkaille, vakituisille asukkaille tai muille oikeudenhaltijoille aiheudu kohtuutonta haittaa. Pyydän, että OAS:ää täydennetään seuraavasti: Ensinnäkin OAS:ään tulee lisätä erillinen uusiutuvan energian arviointikokonaisuus. Siinä tulee käsitellä vähintään tuulivoima, teollisen mittakaavan aurinkovoima, sähkönsiirto, sähköasemat, akkuvarastot, mahdolliset vety- ja datakeskushankkeet sekä näiden yhteisvaikutukset. Arvioinnissa ei tule tarkastella vain yksittäisiä hankealueita, vaan myös sitä, millaisen kokonaisrakenteen hankkeet muodostavat maakuntaan.	Maakuntakaava tulee perustumaan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin, joita tehtäessä otetaan huomioon maakuntakaavan yleispiirteisyys ja kaavan tarkoitus. Vaikutuksia arvioidaan sekä hyötyjen että haittojen näkökulmasta. Arviointi sisältää myös yhteisvaikutusten arvioinnin. Kaavan merkittävimmät vaikutukset ja yhteenveto vaikutusten arvioinnista esitetään kaavaselostuksessa. Vaikutustenarviointien tuloksia voidaan esittää myös erillisissä arviointiraporteissa. Lisäksi

Toiseksi maakuntakaavassa tulee laatia selkeä maakunnallinen kriteeristö tuulivoima- ja energia-alueille. Kriteeristössä tulee esittää vähintään suhde vakituiseen ja vapaa-ajan asutukseen, melu- ja välkevaikutuksiin, lentoestevaloihin, maisemaan, kulttuuriympäristöön, Natura-alueisiin, arvokkaisiin luontoalueisiin, linnustoon, suurpetoihin, vesistöihin, virkistyskäyttöön, matkailuun, metsästykseseen ja maa- ja metsätalouden harjoittamiseen. Lisäksi tulee osoittaa alueet, joille tuulivoimaa tai muuta teollisen mittakaavan energiantuotantoa ei tule sijoittaa. Kolmanneksi vaikutusten arvioinnissa tulee käsitellä nimenomaisesti asukkaiden ja maanomistajien haitat. Näitä ovat muun muassa melu, välke, maiseman muuttuminen, lentoestevalot, rakentamisvaiheen liikenne, yksityisteiden käyttö, kiinteistöjen käyttömahdollisuuksien heikkeneminen, mahdolliset arvonmenetykset, metsätalouden ja muun elinkeinotoiminnan rajoitukset, sähkönsiirtolinjojen lunastus- ja käyttöoikeusvaikutukset sekä se, että osa maanomistajista voi saada vuokratuloja samalla kun naapurikiinteistöt kantavat haitat ilman vastaavaa korvausta. Neljänneksi OAS:ssä tulee täsmentää ympäristölupien ja YVA-menettelyn rooli. Tuulivoimaa ei tule käsitellä siten, että kaavoitus yksin riittäisi ratkaisemaan melun, välkkeen ja kohtuuttoman rasituksen riskit. OAS:ssä tulee todeta, että ympäristölupa voi olla tarpeen silloin, kun toiminnasta saattaa aiheutua naapuruussuhdelain mukaista kohtuutonta rasitusta esimerkiksi melu- tai välkevaikutusten vuoksi. Tämä arvio tulee tehdä ennakkollisesti, eikä vasta sen jälkeen, kun haitat ovat jo toteutuneet. Viidenneksi maakuntakaavan vaikutusten arvioinnissa tulee ottaa huomioon muuttunut YVA-sääntely. Nykyisen YVA-lain mukaan tuulivoimahankkeet kuuluvat YVA-menettelyn piiriin, kun voimaloita on vähintään viisi tai kokonaisteho on vähintään 45 megawattia. Maakuntakaavassa ei tule kiertää tätä arviointitarvetta pilkkomalla hankkeita pienempiin kokonaisuuksiin tai tarkastelemalla hankkeita toisistaan irrallisina. Maakuntakaavan tasolla tulee arvioida myös	kaavan vaikutusten arvioinnin tukena voidaan käyttää hankekohtaisia vaikutusten arviointeja ja YVA-selostuksia. Maakuntakaavan selostuksessa esitetään kaavan aluevarausten ja merkintöjen suunnitteluperiaatteet ja kriteerit. Kaavan sisältö ja suunnitteluperiaatteet täsmentyvät kaavan suunnittelun edetessä. Suunnitteluperiaatteet täsmentyvät vaikutusten arviointien ja vuorovaikutteisen suunnittelun kautta. Maakuntakaava ei yksin ratkaise tuulivoimaloiden sijoittumista ja rakentamista, vaan tuulivoiman rakentamisen edellytyksenä on tuulivoimaloiden rakentamista ohjaava yleiskaava, jonka laadinnan ohjeena maakuntakaava toimii. Yleiskaavan laadinnasta ja hyväksymisestä vastaa asianomainen kunta. Maakuntakaavalla ei voida myöskään antaa määräyksiä YVA-menettelyä koskien. YVA-menettelyn piiriin kuuluvat hankkeet määritellään YVA-laissa, aivan kuten mielipiteessä on esitetty.
--	---

hankkeiden yhteisvaikutukset, vaikka yksittäinen hanke jäisi muodollisesti YVA-kynnyksen alapuolelle. Kuudenneksi OAS:ään tulee lisätä vaatimus ajantasaisista ja riippumattomista luonto-, linnusto- ja suurpetoselvityksistä. Selvitysten tulee kattaa muuttolintujen reitit, petolinnut, pöllöt, kanalinnut, lepakot, liito-orava, viitasammakko, suurpedot, ekologiset yhteydet, vesistövaikutukset ja Natura-vaikutukset. Selvitysten tulee olla riittävän monivuotisia silloin, kun lajien esiintyminen vaihtelee vuosittain. Pelkkä hanketoimijan teettämä selvitys ei saa olla riittävä peruste maakunnalliselle kaavaratkaisulle ilman viranomaisen ja riippumattomien asiantuntijoiden kriittistä arviointia. Seitsemänneksi osallistuminen tulee järjestää nykyistä konkreettisemmin niillä alueilla, joihin uusiutuvan energian hankkeet voivat vaikuttaa. Pelkkä yleinen kuulutus ei riitä. Maakuntaliiton tulee järjestää alueellisia asukas- ja maanomistajatilaisuuksia erityisesti Pieksämäellä, Kangasniemellä ja muilla alueilla, joille kohdistuu tai voi kohdistua merkittäviä tuulivoima-, aurinkovoima- tai sähkönsiirtohankkeita. Aineistojen tulee olla karttapohjaisesti nähtävillä niin, että yksittäinen asukas tai maanomistaja voi arvioida vaikutuksia omaan kiinteistöönsä. Kahdeksanneksi Lamustenmäen tuulivoimahanke tulee käsitellä maakuntakaavassa erityisen varovaisesti. Lamustenmäen osayleiskaava on hyväksytty Pieksämäen kaupunginvaltuustossa, mutta päätös ei ole lainvoimainen. Hankealuetta ei ole aiemmassa maakuntakaavassa osoitettu tuulivoima-alueeksi. Lamustenmäki sijaitsee osana laajempaa Pieksämäen tuulivoimakokonaisuutta, johon liittyvät muun muassa Niinimäen ja Sarvikankaan hankkeet. Tämän vuoksi Lamustenmäkeä ei tule pitää maakuntakaavan valmistelussa valmiina tai ongelmattomana lähtötietona, vaan esimerkkinä siitä, miksi maakunnallinen yhteisvaikutusten arviointi on välttämätöntä. Lamustenmäen rooli koko Etelä-Savon tilanteessa on periaatteellisesti merkittävä. Jos maakuntakaavassa hyväksytään	Maakuntakaavan vaikutusten arviointi ja selvitykset perustuvat ajantasaiseen tietoon ja pääosin julkisista lähteistä saataviin tietoihin. Pääosin maakuntakaavan selvitykset laaditaan joko maakuntaliiton asiantuntijoiden toimesta tai hankitaan asiantuntijapalveluina. Asiantuntijapalvelut tehdään julkisina hankintoina, ja niiden kilpailuttamisesta vastaa maakuntaliitto, jonka asiantuntijat seuraavat ja ohjaavat selvitysten laadintaa. Lisäksi kaavassa voidaan hyödyntää hanketoimijoiden tekemiä selvityksiä, kuten YVA-raportteja ja hankkeiden vaikutusten arviointeja. Maakuntakaavaan liittyvät selvitykset julkaistaan maakuntaliiton sivuilla ja näin osallisilla sekä viranomaisilla on mahdollisuus tutustua ja kommentoida selvityksiä. Pieksämäen osalta tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet on käsitelty Etelä-Savon 4. vaihemaakuntakaavassa. Lamustenmäen tuulivoimaloiden aluetta ei ole osoitettu vaihemaakuntakaavassa, sillä vaihemaakuntakaavassa on osoitettu seudullisesti merkittävät tuulivoimaloiden alueet, joille voi sijoittua vähintään seitsemän (7) voimalaa. Lamustenmäen tuulivoimapuiston yleiskaavassa on osoitettu enintään viiden (5) tuulivoimalan tuulivoimapuisto, joten kyse ei ole seudullisesti merkittävästä tuulivoimatuotantoalueesta, joka tulisi osoittaa maakuntakaavassa.
--	--

jälkikäteen sellainen tuulivoimahanke, jota ei ole osoitettu maakuntakaavan tuulivoima-alueeksi ja jonka lainvoimaisuus on vielä avoin, se voi muodostaa haitallisen ennakkotapauksen. Maakuntakaavan tulee päinvastoin selkeyttää, millä edellytyksillä tuulivoimaa voidaan sijoittaa Etelä-Savoon, milloin hankkeiden yhteisvaikutukset estävät lisärakentamisen ja miten asukkaiden sekä maanomistajien oikeudet turvataan. Yhdeksänneksi maakuntakaavassa tulee arvioida myös niin sanottu nollavaihtoehto ja vaihtoehtoiset sijoitusratkaisut. Uusiutuvan energian tuotannon lisääminen ei saa tarkoittaa sitä, että kaikki hanketoimijoiden esittämät alueet hyväksytään maakunnallisesti tarkoituksenmukaisiksi. Maakuntakaavan tehtävänä on sovittaa yhteen energiahuollon, elinkeinoelämän, luonnonarvojen, maiseman, matkailun, asumisen ja maanomistuksen tavoitteet. Kaavan tulee myös osoittaa, missä uusiutuvan energian hankkeet eivät ole hyväksyttäviä. Edellä esitetyillä perusteilla pyydän, että Etelä-Savon maakuntaliitto täydentää osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa ennen tavoite- ja valmisteluvaiheen etenemistä. OAS:ään tulee lisätä täsmälliset arviointikriteerit uusiutuvan energian hankkeille, tuulivoiman yhteisvaikutusten arviointi, ympäristölupatarpeen ennakkollinen tarkastelu, ajantasaiset luonto- ja linnustoselvitykset, maanomistajiin kohdistuvien haittojen arviointi sekä Lamustenmäen, Niinimäen, Sarvikankaan ja muiden Etelä-Savon sekä naapurimaakuntien hankkeiden maakunnallinen kokonaisarviointi. Lisäksi pyydän, että osallisille varataan uusi mahdollisuus lausua täydennetystä arviointiohjelmasta ennen kaavaluonnoksen nähtäville asettamista.	Se käsitelläänkö tuulivoimatuotantoon soveltuvia alueita Maakuntakaava 2045:ssä täsmentyy kaavan suunnittelun edetessä. Maakuntakaavan laadinnassa tarkastellaan vaihtoehtoisia kaavaratkaisuja ja niiden vaikutuksia. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa täydennetään ja päivitetään nähtävillä oloaikana saadun palautteen perusteella sekä tarvittaessa myöhemmin kaavaprosessin aikana. Maakuntahallitus käsittelee tehdyt muutokset ja maakuntahallituksen viimeisimmäksi hyväksymä OAS luettavissa Etelä-Savon maakuntaliiton sivuilla osoitteessa https://www.esavo.fi/maakuntakaava2045. OAS:a ei aseta uudelleen nähtäville ja lausunnoille. Kaavasta ja kaava-aineistoista voi antaa palautetta kaavoittajalla myös virallisten nähtävillä olojen ulkopuolella olemalla yhteydessä kaavan laatijaa joko sähköpostilla tai puhelimitse.
---	---

Mielipide 2	Vastine
Mielipide maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta Uuden kokonaismaakuntakaavan tekeminen on Etelä-Savon maakunnalle tärkeä, koska maakunta on jäänyt valtakunnallisessa kehityksessä viimeisten joukkoon ja tulevaisuudennäkymät ovat heikot. Maakuntakaavan laadinnassa on otettava huomioon ilmastonmuutos, luonnon säilyttäminen, liikenneolot, ihmisten toimeentulon varmistaminen, väestökehityksen saaminen myönteiseksi, huoltovarmuus ja turvallisuus. 1. Ilmastonmuutos ja matkailuelinkeino Ilmaston lämpeneminen vaikuttaa tulevina vuosina myönteisesti matkailijoiden saamiseen Suomeen. Ilmastomme on huomattavasti viileämpi kuin Etelä- ja Keski-Euroopassa, joten voimme houkutella etelän väkeä mökeille ja vesille omassa maakunnassamme. Maakuntakaavassa onkin viisasta ottaa huomioon matkailun mahdollisuudet ainakin liikenneyhteyksissä, palveluissa ja työllisyydessä. Maakunnassa on vältettävä tuulivoimala-alueita ja muita maisemia pilaavia elementtejä. 2. Luonto ja luonnonvarojen hyödyntäminen Vesien ja metsien suojeluun ja virkistys- sekä matkailukäyttöön on maakuntakaavassa oltava selkeät tavoitteet. Metsävarojen hyödyntäminen biopohjaisten polttoaineiden tuotantoon on selvitettävä. Onko maakunnassa mahdollisuuksia merkittävään polttoainetuotantoon? 3. Liikenneolojen kehittäminen Etelä-Savon saavutettavuus on otettava huomioon erityisesti raideliikenteen kehittämisessä. Itärata hankkeen asemesta pitää kaavassa varata tilaa Mäntyharju-Heinola-Lahti radalle, Savon radan nopeuden lisäämiseen ja itä-länsi ratojen kehittämiseen Joensuusta ja Savonlinnasta Pieksämäen kautta länteen. Ratahankkeet ovat myös huoltovarmuus- ja turvallisuustekijöitä ja valtakunnallisesti merkittäviä.	Maakuntakaavaa laaditaan yhtäaikaaisesti Maakuntastrategia 2045 kanssa. Lausunnossa esitettyjä teemoja ja niihin esitettyjä näkökulmia tarkastellaan sekä maakuntastrategian ja -kaavan laadinnan yhteydessä. Otetaan mielipiteessä esitetyt näkökohdat huomioon kaavan ja strategian tavoitteiden määrittelyssä. Maakuntastrategian yhteydessä laaditaan erilaisia skenaarioita ja ennusteita maakunnan tulevaisuudesta ja elinkeinorakenteesta. Näiden pohjalta laaditaan maakuntastrategian visio ja tavoitteet maakunnan kehittämiseksi. Tavoitteiden pohjalta maakuntakaavassa yhteensovitetään elinvoiman, saavutettavuuden, ympäristöarvojen, luonnonvarojen kestävä käytön, ilmastokestävyyden, huoltovarmuuden ja hyvän elinympäristön alueidenkäyttö.

4. Ihmisten työllisyys ja koulutus Työpaikkojen lisääminen auttaa myös väestökehitykseen. Palvelujen ja matkailun kehittäminen vaatii merkittävästi lisää koulutusta ja uutta yritystoimintaa. Maakuntakaavassa on otettava koulutuksen ja yrittäjyyden edellytykset huomioon. Kaavassa on hyvä asettaa tavoitteeksi myönteinen väestökehitys sekä syntyvyyttä että tulomuuttoa lisäämällä. 5. Huoltovarmuus ja turvallisuus Maakuntakaavassa pitää asettaa tavoitteet ruoka-, terveys- ja energiahuollolle. Maakunnan omavaraisuuden lisääminen ja varmistaminen on asetettava osaksi kaavatyötä. Sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen on hyvä kaavassa ottaa kantaa.	
--	--

Mielipide 3	Vastine
Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan osallisten mielipide Osallistumis- arviointisuunnitelman sivulla 7 lukee seuraavasti: <i>"Tavoitteena on, että laadittava maakuntakaavan tulee lainvoiman saatuaan korvaamaan voimassa olevat Etelä-Savon maakuntakaavan 2010 ja Etelä-Savon 2. vaihemaakuntakaavan. Tuulivoimaa koskevien 1. ja 4. vaihekaavan osalta korvaavuus ratkaistaan kaavaprosessin aikana."</i> Mielestämme olisi hyvä liittää nyt työn alla olevaan Etelä-Savon maakuntakaavaan myös Tuulivoimaa koskevat 1. ja 4. vaihekaavat, koska Kangasniemen kohdalla nuo maakuntakaavassa osoitetut tuulivoima-alueet ovat aivan liian pieniä tuulivoimarakentamiselle ja näin ollen ne pitäisi poistaa Etelä-Savon maakuntakaavasta. Huhtimäen (vt1 6.901) kohdalla on jo näytetty toteen, että seitsemän voimalan rakentaminen ei ole mahdollista ja myös viiden sijoittelu on tiukkaa, tällä hetkellä hanketoimija Järvi-Suomen Tuuli Oy osallistuu kaavaluonnoksen suunnitteluun. Maakuntakaavassa on voimaloiden väliseksi etäisyydeksi ajateltu 1 km, tällä etäisyydellä voimalat eivät Huhtimäen alueelle mahtuisi. Lisäksi asutuksen etäisyys voimaloiden runkoon tulisi olemaan 1 km, sallittu db-raja	Etelä-Savon 4. vaihemaakuntakaava on saanut lainvoiman 2.7.2026. Maakuntakaavassa osoitetut tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet, eivät suoraan mahdollista tuulivoimaloiden rakentamista alueille. Maakuntakaavassa tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet on osoitettu alueen erityisominaisuutta kuvaavalla merkinnällä, ja merkintä ei estä alueen muuta maankäyttöä. Voimaloiden sijainti ja määrä ratkaistaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, yleisimmin yleiskaavalla, jonka laadinnasta vastaa kunta. Yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä voidaan myös ottaa huomioon maakuntakaavan laadinnan jälkeen tapahtuneet muutokset alueiden ja niiden lähiympäristön maankäytössä. Hallituksen esitys uudeksi alueidenkäyttölainsiksi (70/2026) on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Hallituksen esityksessä on maakuntakaavan ohjausvaikutukseen tuulivoiman suunnittelussa esitetty merkittävä muutos. Lisäksi lakiesityksessä on esitetty

kulkee pihapiirissä, tämä tulisi muuttamaan elinympäristöä oleellisesti. Lisäksi voimaloiden välkevaikutukset ylittävät usealla kiinteistöllä käytössä olevan suositusrajan. Makkolan (tv1 6.902) alueelle on rakentunut 4.vaihekaavan jälkeen vajaa-ajan asutusta, joten myös Makkolan alue on liian pieni nykyisille, teollisille tuulivoimaloille. Häppälänmäki (tv1 6.900) on myös alueena liian pieni ottaen huomioon ympärillä olevan asutuksen sekä voimaloiden välin kilometrin etäisyydellä. Lisäksi Laulujoutsenen päämuuttoreitti (Birdlife 2023) kulkee hyvin läheltä maakuntakaavaan merkittyä Häppälänmäen aluetta. Edellä mainittujen seikkojen lisäksi on huomioitava, että tulevaisuuden tuulivoimalat ovat korkeampia kuin nykyiset ja vaativat näin ollen suuremman alan toimiakseen parhaalla mahdollisella tavalla. Etelä-Savon maakuntakaavan OAS s.10: <i>Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tehtävänä on:</i> - <i>varmistaa valtakunnallisesti merkittävien seikkojen huomioon ottaminen maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa,</i> - <i>auttaa saavuttamaan alueidenkäyttölain ja alueidenkäytön suunnittelun tavoitteet, joista tärkeimmät ovat hyvä elinympäristö ja kestävä kehitys,</i> - <i>toimia kaavoituksen ennakoin ja vuorovaikutteisen viranomaistyön välineenä valtakunnallisesti merkittävässä alueidenkäytön kysymyksissä sekä</i> - <i>edistää kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanoa Suomessa</i> <i>Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on ryhmitelty sisällön perusteella kokonaisuuksiin, joita ovat:</i> - <i>toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen</i> - <i>tehokas liikennejärjestelmä</i> <i>- terveellinen ja turvallinen elinympäristö</i> - <i>elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat - uusiutumiskykyinen energiahuolto</i>	etäisyyssäättelyä tuulivoimalle yleiskaava-alueilla, jotka sijoittuvat maakuntakaavoissa osoitettujen tuulivoimaloiden alueiden ulkopuolelle. Hallituksen esitykseen voi kuitenkin tulla muutoksia eduskuntakäsittelyn aikana, joten tuulivoiman suunnittelun lainsäädännön lähtökohtia voidaan arvioida vasta, kun edustakunta on hyväksynyt uudenalueidenkäyttölain. Tuulivoiman käsittelyyn maakuntakaavassa vaikuttaa myös kaavalle valmisteluvaiheessa asetettavat tavoitteet ja niiden kautta määriteltävät sisällöt. Näin ollen tuulivoimaa koskevien 1. ja 4. vaihekaavan osalta korvaavuus ratkaistaan kaavaprosessin aikana.
--	---

Ihmiset, jotka asuvat haja-asutusalueella, haluavat asua luonnon rauhassa, hiljaisuudessa ja nauttia puhtaasta luonnosta ympärillään, tuulivoimateollisuus pilaisi tämän terveellisen elinympäristön. Nämä pienet metsäalueet myös pirstoutuisivat niin, että eläimet ja metsän linnut kaikkonaisivat alueelta. Lyhyesti sanottuna toivomme siis, että myös tuulivoimaa koskevat maakuntakaavat otetaan käsittelyyn tämän Etelä-Savon maakuntakaavan 2045 yhteydessä ja yhdistetään kaikki kaavat. Perustelumme pohjalta olemme sitä mieltä, että Kangasniemen tuulivoima-alueet tulisi poistaa maakuntakaavasta pienuutensa vuoksi.	
--	--

Mielipide 4	Vastine
Ilmaisen mielipiteeni Etelä-Savon maakuntakaavan 2045 osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Omistan maata Mäntyharjun kunnasta. Kaavan osallisena kiitan mahdollisuudesta ilmaista mielipiteeni suunnitelmasta. Suunnitelmassa todetaan, että alueidenkäytön suunnittelun tulee perustua avoimuuteen ja vuorovaikutukseen. Oletan, että näin aidosti toimitaan. Maakuntakaavassa alustavasti käsiteltävistä teemoista huomioni kiinnittyi erityisesti kohtiin energian siirto, puhtaan siirtymän mukainen energiantuotanto sekä saavutettavuus, liikenteen ja logistiikan verkostot, jotka kaikki merkitsevät voimakasta rakentamista ja usein myös voimallista metsäisten alueiden hävittämistä ja pakkolunastusta. Valtakunnallisesti on nähtävissä mm. suurten voimalinjojen rakentamiseen liittyvää paikallisväestön kannalta erittäin ongelmallista kehitystä. Etelä-Savossa maa- ja metsätilat ovat tyypillisesti pienialaisia, ja pahimmillaan massiivisten energiansiirtolinjojen rakentaminen pilaa kokonaisten tilojen toimintaedellytykset, tai ainakin heikentää niitä merkittävästi, ja ihmisten laadukkaat elinmahdollisuudet kotitiloillaan katoavat. Pahimmillaan tällainen	Maakuntakaavan laadinta tulee perustumaan Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa esitettyyn avoimeen ja vuorovaikutteiseen suunnitteluun.

kehitys vauhdittaa tulevaisuudessa alueen autioitumista, minkä ei tule olla kaavan tavoite eikä seurannaisvaikutus. Etelä-Savossa väki vähenee ja ikääntyy, kuten suunnitelmassakin todetaan. Maaseutualueilla on meneillään maatilojen tyhjeneminen. Esitän, että maakuntakaavan laadinnassa on otettava huomioon seuraava näkökohta: Mikäli maakunnan alueella yhä on maanomistajia, jotka haluavat alueella elää ja aktiivisesti toimia ja siten osaltaan ylläpitää alueen elinvoimaa, on kaavoituksessa huolehdittava, ettei kaavan mukaisilla hankkeilla turmella ja rikota tällaisten maa- ja metsätilojen maita. Selvittäkää kunnianhimoisesti ja ihmisläheisesti kaavaratkaisuja, joissa maankäytöltään suuret hankkeet ohjataan tällaisten tilojen ulkopuolelle. Kaavoituksen osalta todetaan, että kaavan ei tule aiheuttaa kohtuutonta haittaa yksittäiselle maanomistajalle. Myös tästä periaatteesta on pidettävä tiukasti kiinni ymmärtäen, että esimerkiksi pakkolunastuksen yhteydessä maksettava korvaus ei todellisuudessa useinkaan poista maanomistajalle aiheutuvaa kohtuutonta haittaa. Ympäristöalan ammattilaisena (FM ympäristönsuojelutiede) kehotan kaavan laatijoita suhtautumaan terveen kriittisesti vihreän tai puhtaan siirtymän - mitä termiä milloinkin käytetäänkään - mukaisiin hankkeisiin ja strategiisiin suuntaviivoihin. Paikallisesti, alueellisesti ja globaalisti on nähtävissä jo useita esimerkkejä siitä, kuinka ekologisesti kestäväällä kehityksellä perustellaan toimintaa, joka heikentää ympäristön laatua ja luonnon monimuotoisuutta. Tällainen on todella lyhytnäköistä ja perustuu mm. ihmiskunnan hallitsemattomasti kasvavaan energiankulutukseen sekä samaan aikaan ilmastomuutokseen liittyvään hätäämme ja siihen liittyviin ratkaisuihin, jotka ovat kuin laittaisi laastarin amputoituun käsivarteen verenvuotoa estämään. En toivo Etelä-Savon olevan tällaisessa toiminnassa voimallisesti mukana, vaan toivon, että alueemme päättäjät ovat kaukonäköisiä, jopa nyt laadittavan kaavan aikajänteen yli, ja ymmärtävät, mikä	Alueidenkäyttölain (aiemmin maankäyttö- ja rakennuslaki) mukaan maakuntakaavaa laadittaessa on pidettävä, ettei maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle aiheudu kohtuutonta haittaa. tarkoitus. Eri maankäyttömuotoihin liittyvät tavoitteet ja/tai eri näkökulmista tarkasteltuna tavoitteet voivat olla ristiriitaisia. Tämä koskee niin valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita kuin maakunnallisiakin tavoitteita. Lisäksi eri intressiryhmillä voi olla hyvinkin erilaisia tavoitteita ja tarpeita alueidenkäytön järjestämiseksi. Maakuntakaavan tavoitteena on yhteensovittaa erilaisia maankäyttötarpeita ja -tavoitteita. Maakuntakaavan yhteen sovittavasta luonteesta johtuu, ettei kaikkia kaavan sisällölle asetettuja tavoitteita eikä kaikkia alueidenkäyttölain sisältövaatimuksia voida aina välttämättä saavuttaa täysimääräisinä. Maakuntakaavan sisältöä tarkastellaan kokonaisuutena ja kaavan laadinnan yhteydessä huolehditaan siitä, että kaava mahdollisimman tasapainoisella tavalla vastaa lain vaatimuksia.
--	--

valttikortti ja vetovoimatekijä tulevaisuudessa tulee olemaan mahdollisimman koskematon, monimuotoinen ja maisemiltaan kaunis luonto, jota ei ole tärvelty lyhytnäköisillä toimilla. Maakuntaamme ei tule valjastaa esim. datakeskusten energiantarpeisiin yms. toimintaan.

Näen, että Etelä-Savon Suunnan 2045 tulee olla aidosti luonnonläheinen ja rohkeasti omannäköinen. Ei lyhytnäköiseen voitontavoitteluun, ei hädän, kriisin tai pakon tunteeseen eikä ”tehdään kuten kaikki muutkin” -mentaliteettiin perustuva.

Mielipide 5	
Mielipide, Etelä-Savon "Suunta 2045" -maakuntakaavan Osallistumis- ja arviointisuunnitelma. ↑ nyt lisää sääksia yhä lisää siivekkäitä sinisulkaaisia suuriselkäisiä! lisää jokia joita kosket joita kosket tavat maan tavat maan käytön kysymykset samat lisää niitä joiden puihin joiden asumiseen pesimiseen saattaisi vaikuttaa vehreältä saattaisi aiheuttaa murroksia katkoksia päätöksiä vielä hyö osalliset puuttuvat	Merkitään tiedoksi.

Mielipide 6	Vastine
Kaavaa laadittaessa on pidettävä silmällä, että maanomistajalle ei aiheudu kohtuutonta haittaa. Edelliset maakuntakaavat ovat aiheuttaneet kohtuutonta haittaa. En usko, että tämänkään maakuntakaavan laadinnassa ymmärrettäisiin ottaa huomioon meitä, joita on vuosikymmeniä rasitettu erilaisilla hankkeilla kuten valtatie 5:llä (valtatie 5:n korvauskäsittely on edelleen kesken) ja kantaverkon suurilla voimansiirtolinjoilla. Varsinkin voimalinjojen johtokadut ovat nykyään suuri ongelma. Täällä Mikkelin Visulahden Lampilassa samassa voimajohtokäytävässä kulkee Ylikkälä-Visulahti A 400 kV, Ylikkälä-Visulahti B 400 kV, Visulahti-Ristiina 110 kV ja 20 kV. Lisäksi suunnitteilla on ESE-Verkon Visulahti-Pursiala 110 kV. Ns. vihreän siirtymän hankkeet lisäävät voimalinjojen tarvetta ja eivät ole siten kovinkaan vihreitä hankkeita. Etelä-Savon maakuntaliiton on etsittävä tuleville voimajohdoille ja sähköasemille Mikkelin kaupungin länsipuolelta uudet paikat. Ei voi olla niin, että täällä kaupungin itä laidalla Visulahdessa levennetään koko ajan voimajohtokäytävää ja lopulta tuhotaan alueiden käyttöön (= yksipuoliseen alueidenkäyttöön) ja vihreään siirtymään nojaten Lampilan ja sen naapureiden arvokas tuhatvuotinen kulttuuriympäristö, luonnonympäristö ja kulttuuriympäristöstä huolehtivien ihmisten asuinympäristö. Voimajohtojen keskittyminen samaan johtokatuun ja yhteen sähköasemaan on merkittävä riskitekijä, joka pitäisi ymmärtää. Sotatilassa Fingrid Oyj:n Visulahden sähköasemaa vastaan tarkoitetulla droonilla voi olla moninaiset ikävät vaikutukset. Voimajohtojen varrella asuvalle riskinä on, että drooni putoaakin omaan kotiin ja pihalle, tappaa koko perheen tai tuhoaa elinkeinon harjoittamisen tai vähintäänkin aiheuttaa taloudellista vahinkoa. Harhautunut ukrainalainenkin drooni on lähellä pihaa sijaitsevaan voimalinjaan osuessaan paljon vahinkoa aiheuttava. Koen, että voimajohtot ja läheinen Visulahden sähköasema on meille vakava uhka. Visulahden sähköasemaa ei tule enää laajentaa. Myös	Etelä-Savossa on voimassa neljä lainvoimaista (4) maakuntakaavaa. Alueidenkäyttölain (aiemmin maankäyttö- ja rakennuslaki) mukaan maakuntakaavaa laadittaessa on pidettävä, ettei maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle aiheudu kohtuutonta haittaa. Lisäksi kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavan vaikutuksia selvitetessä otetaan huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus. Eri maankäyttömuotoihin liittyvät tavoitteet ja/tai eri näkökulmista tarkasteltuna tavoitteet voivat olla ristiriitaisia. Tämä koskee niin valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita kuin maakunnallisiakin tavoitteita. Lisäksi eri intressiryhmillä voi olla hyvinkin erilaisia tavoitteita ja tarpeita alueidenkäytön järjestämiseksi. Maakuntakaavan tavoitteena on yhteensovittaa erilaisia maankäyttötarpeita ja -tavoitteita. Maakuntakaavan yhteen sovittavasta luonteesta johtuu, ettei kaikkia kaavan sisällölle asetettuja tavoitteita eikä kaikkia alueidenkäyttölain sisältövaatimuksia voida aina välttämättä saavuttaa täysimääräisinä. Maakuntakaavan sisältöä tarkastellaan kokonaisuutena ja kaavan laadinnan yhteydessä huolehditaan siitä, että kaava mahdollisimman tasapainoisella tavalla vastaa lain vaatimuksia.

ilmastonmuutos aiheuttaa haasteita elämiselle voimajohtojen naapurissa, koska kovenevissa myrskyissä voimajohtopylväitä kaatuu. Voimajohtojen haavoittuvuutta on vähennettävä siten, että niitä hajautetaan: kaikki suuret voimajohdot eivät voi kulkea samassa johtokadussa. Samaan johtokatuun voimalinjojen keskittäminen ei ole hyvää rakentamista, jota alueidenkäyttölaki AKL 132/1999 § 5 kohta 7 edellyttää. AKL § 28 kohta 2 edellyttää alueiden käytön ekologista kestävyyttä eli alueidenkäyttö-tavoitteilla ei saa aluetta kuormittaa liikaa. Helsinkiin mentäessä ei missään näy samanlaista leveää monien voimajohtojen rykelmää kuin täällä Mikkelin Visulahdessa. Etelä-Savon maakuntakaavassa on voitava puuttua tähän voimajohtoepäkohtaan ja pystyttävä ratkaisemaan ongelma siten, että suunniteltaisiin uusi johtokatu jonnekin Mikkelin kaupungin länsipuolelle, mikä olisi kokonaisturvallisuuden ja huoltovarmuudenkin kannalta järkevää.

Alueiden käytön ensimmäisenä tavoitteena on (AKL 5 § 1) edistää mm. turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien tarpeet tyydyttävän elinympäristön luomista. Kuinka se on mahdollista Lampilassa ja muissa voimajohtojen rasittamissa paikoissa, jos maakuntakaavalla ei rajata pois uusien voimalinjahankkeiden tuloa entisten viereen? Alueidenkäyttö-tavoitteisiin vetoaminen maakuntakaavaa laadittaessa ja voimalinjoja suunniteltaessa samaan johtokatuun, ei ole enää ajanmukaista, koska silloin kun sääntö on laadittu voimalinjoja ei ole ollut tässä mittakaavassa kuin nykyään. Kukaan ei ole ilmeisesti ymmärtänyt ottaa huomioon tilannetta, jossa suuria, paljon maata vieviä, voimalinjoja on jo useita ja ympäristö ei enää kestä yhtään voimalinjaa enää. Te sanotte, että kestää, vaikka ette itse asu voimalinjojen kanssa! Tervetuloa tutustumaan tilanteeseen Lampilassa. Yhteystiedot ovat yllä.

Alueidenkäyttölain 28 §:n 6 kohdan mukaan maakuntakaavan sisältövaatimukseen kuuluu maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaaliminen. Lampila ja muut arvokkaat kulttuurikohteet ja luonnonkohteet on otettava huomioon maakuntakaavaa laadittaessa. Ei ole oikein, että alueidenkäyttö-

tavoitteista otetaan huomioon vain liikenteen ja voimajohtojen tarvitsema alue, mutta saman alueen kulttuuriset ja luonnonympäristölliset seikat sivuutetaan, jätetään tutkimatta ja kaavaan laittamatta, koska voimalinjat asetetaan tärkeämmäksi kuin kulttuuriperintö, luonto ja asukkaat. Alueidenkäyttölaki selvästi määrää, että arvokkaat kohteet on maakuntakaavaan laitettava. Kaavaa laadittaessa olisi tutkittava ovatko kulttuuriset ja luonnonympäristölliset kohteet voimajohdon vaikutusalueella maakunnallisesti tai valtakunnallisesti merkittäviä. Esimerkiksi Visulahden alue on ollut aiemmin vanha sotilaallisesti merkittävä alue. sotilaskeskittymä, joka muodostuu sotilasvirkataloista Harjula, Juoneennurmi, Rahula (alkuperäinen Rahulan puustellin paikka Lampilan Waarenmaalla) ja rustholleista Heikkala, Hintsala (Tertti), Lampila, Sairila ja Visulahti. Mielestäni tällainen vanha historiallinen Ruotsin kuninkaan armeijan sotilaskeskittymäalue on maakuntakaavaan merkittävä samalla tavalla laajana yhtenäisenä alueena kuten Mikkelin Porrassalmella Annila, Kyyhkylä, Moisio Tuukkala, Olkkolanniemi. Visulahden alueen kulttuuriarvojen laittamista alueena maakuntakaavaan puoltaa sekin, että alueella on jäljellä paljon vanhaa rakennusperintöä ja arkeologista kulttuuriperintöä. Se on kokonaisuus. Lampilan alueen muinaismuistot on aiemmissa maakuntakaavoissa liian vaatimattomasti merkitty: niiden arvoa maakuntakaavan laatija ei ole täysin ymmärtänyt. Muinaisjäännökset tulisi merkitä suurempana alueena kuten ne ovat museoviraston kartoissa tai ainakin useampana pisteenä, jotta Lampilan muinaisjäännökset tulisi otettua paremmin huomioon. Merkintä puuttuu esimerkiksi Lampilan Waarenmaalta (alun perin Warenmaa vuoden 1561 verollepanomaakirjassa), joka jo nimensäkin puolesta ilmaisee, että alueella on kiviröykkiöitä, hautaraunioita, hiidenkiukaita tai lapinraunioita. On huomattava, että tuhat vuotta sitten Mikkelin seutua asutti rautakaudella karjalainen heimo ja siltä ajalta ovat peräisin Lampilan alueella olevat karjalaiset paikannimet Karjalanmäki ja Karjalaisenmäki (tai Karjalaistenmäki). Ennen isoajakoa Lampilan rusthollin alueeseen kuului myös	Kaavaa laadittaessa selvitetään valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät luonto- ja kulttuuriarvot.
--	--

Karjalanhautamaa-niminen maakappale, joka sijaitsee Korpijärven rannalla. Professori Kauko Pirinen on tutkinut karjalaisia paikannimiä ja käynyt tutustumassa Lampilaan 23.9.1989. Lampila on ollut karjalaisen heimon keskusaluetta Mikkeliissä ja on siksi merkittävä. Professori Kauko Pirinen totesi Lampilan kupurasolkien löytöpaikalla: "Se on tyypillinen hautauspaikka, vainajan täytyi nähdä aamuaurinko ja koti. Tässä toteutuu lounais-koillisuunta, joka oli tyypillistä sen ajan hautauksissa." Lampilan alueella on kiinteinä muinaisjäännöksinä rautakautinen asuinpaikka, Suomen itäisin muinaispelto, useita kalmistoon viittaavia löytöjä ja paljon muita muinaisjäänöslöytöjä.

Lampila on myös luonnonarvoiltaan merkittävä alue ja alue, jolla on erityisiä ympäristö- ja maisema-arvoja. Viljelymaisemassa erityistä on useat metsäiset saarekkeet ja peltoja toisistaan erottavat maisemapuut ja -pensaat, sekä peltoja reunustavat vanhat kiviaidat. Liito-oravakohteita on useita, metsälain 10 §:n kohteita toistakymmentä ja alueen linnusto on harvinaisen runsas ja monilajinen. Havaintoja on noin 80 eri lintulajista, joista suurin osa pesii täällä. Osa linnuista on erittäin uhanalaisia, vaarantuneita tai silmälläpidettäviä lintuja. Uusien voimalinjojen suunnittelu ja rakentaminen vahingoittaisi pysyvästi Lampilan kulttuurimaisemaa, erityisiä luonnonarvoja ja ympäristöarvoja ja lopettaisi kulttuuriperinnön hoidon.

Maakuntakaavaa suunniteltaessa on otettava huomioon Lampilan kulttuuriperintö, muinaismuistot, luonnonympäristö ja koko kokonaisuus. Uusille voimajohtohankkeille on etsittävä uudet reitit jostakin muualta Mikkelistä.

Liite 1: Jakelulista OAS:n lausuntopyyntö

Etelä-Savon kunnat

Enonkosken kunta, Hirvensalmen kunta, Juvan kunta, Kangasniemen kunta, Mikkelin kaupunki, Mäntyharjun kunta, Pieksämäen kaupunki, Puumalan kunta, Rantasalmen kunta, Savonlinnan kaupunki, Sulkavan kunta

Naapuri maakunnat ja kunnat

Etelä-Karjalan liitto, Parikkalan kunta, Ruokolahden kunta, Savitaipaleen kunta, Taipalsaaren kunta, Keski-Suomen liitto, Hankasalmen kunta, Joutsan kunta, Toivakan kunta, Kymenlaakson liitto, Kouvolan kaupunki, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Heinäveden kunta, Liperin kunta, Rääkkylän kunta, Kiteen kunta, Pohjois-Savon liitto, Leppävirran kunta, Joroisen kunta, Rautalammen kunta, Suonenjoen kunta, Varkauden kaupunki, Päijät-Hämeen liitto, Heinolan kunta, Hartolan kunta

Ministeriöt

Ympäristöministeriö, Työ- ja elinkeinoministeriö, Liikenne- ja viestintäministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Maa- ja metsätalousministeriö, Puolustusministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö

Viranomaiset ja viranomaisluonteiset tahot

Lupa- ja valvontavirasto, Itä-Suomen Elinvoimakeskus, Etelä-Savon hyvinvointialue, Etelä-Savon metsäkeskus, Finavia Oyj, Fingrid, Geologian tutkimuskeskus GTK, Ilmatieteenlaitos, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Metsähallitus, Museovirasto, Pääesikunta 1. logistiikkarykmentin esikunta, Riihisaari-Savonlinnan museo, Suomen Erillisverkot Oy, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes, Väylävirasto,